

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

18e jaargang

nummer 5

Mei 2018

KERKBEHEER

Aandacht maakt samenwerken mooier
interview met Ron van der Spoel

Vrijwilligerswerk of gewoon roeping?

Privacy wetgeving
stand van zaken

Gespecialiseerd in **restauratie** en **onderhoud** van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE ■ ONDERHOUD ■ NIEUWBOUW

MINDER PAPIERSTROMEN IN UW KERKELIJKE GEMEENTE?

Stichting Kerkelijk Geldbeheer is dé financiële dienstverlener aan Protestantse kerken en aanverwante instellingen. Bij SKG kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben de webwinkel (SKG Collect) tot volle tevredenheid in gebruik.

Met SKG Collect kan uw kerkelijke gemeente:

- digitaal geld werven
- de Kerkgeld app inzetten
- makkelijk contact houden met uw gemeenteleden

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.

KERKBEHEER

INHOUD

Voorzitterskolom Verheug je als kerkrentmeester!	5
Interview Aandacht maakt samenwerken mooier	6
De kerk als 'gewone' vrijwilligersorganisatie	11
Opinie Vrijwilligerswerk of gewoon roeping?	13
De vrijwilliger in de kerk	14
Vraag van de kerkrentmeester Geef de keizer wat des keizer is	16
Kerkelijke onderscheidingen	17
Maandelijks cartoon	19
De orgelbank	19
VKB Jong	20
Viering 100 jaar Bond Nederlandse Predikanten	21
Het kerkinterieur op de schop (10)	22
In dienst van de kerk Hoofd kerkelijk bureau	25
Actie Kerkbalans	26
Actueel	27
VKB Partner Kerkvitaal	28
Privacy wetgeving	30
Generale synode april 2018	31
Contributie 2018	32
Recensie Gewone helden	32
Agenda	33
Kalender voor kerkrentmeesters	33
Producten	33
Verenigingsnieuws	34
Onderscheidingen van de VKB	38
PKN Onderscheidingen	39

Vrijwilligerswerk is onbetaalbaar

De kerk is misschien wel de grootste vrijwilligersorganisatie van Nederland. Alleen al binnen de Protestantse Kerk verrichten talloze leden onbetaalde werkzaamheden ten behoeve van de instandhouding van de gemeente en de verbreiding van het woord van Jezus. Het gaat naar schatting om één derde van alle 1,8 miljoen leden. Vrijwilligers die de handen laten wapperen, en vrijwilligers die meer met het hoofd werken. In pastoraat, diaconie maar ook heel veel voor beheer in de kerk.

In dit nummer van Kerkbeheer aandacht voor de vrijwilliger. Thematisch, inhoudelijk, vanuit de 'belevingskant' en de 'zakelijke kant' belicht. Met toerustingsartikelen en interviews. Hoe stuur je vrijwilligers aan? Hoe hou je ze gemotiveerd? Welke verantwoordelijkheden heb je ten aanzien van vrijwilligers? De artikelen zijn instructief, maar ook opiniërend en soms expliciet kritisch. Vrijwillig is niet vrijblijvend. En vrijwillig is feitelijk onbetaald. Onbetaalbaar?

Bert van Rijssen
Eindredacteur

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil, voorzitter
Drs. C. de Raadt, Bodegraven, vice-voorzitter
Mr. P. van den Boogaart, secretaris en 2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Westerbroek, penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid
G. Koffeman, Oudewater, lid

Ereleden

D.G. Bijl en drs. G. van Soest

Redactie

J.M. Aarnoudse, hoofdredacteur, E. van Rijssen, eindredacteur, A. van Bergeijk, N.J.M. de Jong en M. van Ooijen

Redactieraad

P. van den Boogaart, voorzitter,
J.C. Riemersma, dr. M. van der Meulen
en M. Nieboer

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D,
3311 KS Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Tel. 078 - 639 36 66
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen

€ 30,- per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen € 28,- per abonnement en 11 en meer abonnementen € 26,- per abonnement. Abonnementsprijs voor niet-leden € 33,- per abonnement. Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW. ISSN 1568-8712. Abonnementen lopen per kalenderjaar. Opzegging kan tot uiterlijk 4 weken vóór de aflooptdatum. Er verschijnen 10 nummers per jaar (juli/ augustus en november/december zijn gecombineerd nummers).

Oplage & druk

5.500 ex. © mei 2018 - Verloop drukkerij

Foto omslag

Algemene ledenvergadering - N. de Jong

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland (VKB) is op 1 januari 2005 opgericht. De Vereniging is de voortzetting van de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk (VVK) en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer in de Gereformeerde Kerken in Nederland (LVCB).

Leden van de VKB kunnen zijn: gemeenten, welke behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland, te weten Protestantse Gemeenten, Hervormde Gemeenten, Gereformeerde Kerken en Evangelisch-Lutherse Gemeenten, of federaties van deze gemeenten.

Deze leden worden in de VKB uitsluitend vertegenwoordigd door het college van kerkrentmeesters. Het ledenbestand van de VKB omvat ruim 93 % van alle bij de Protestantse Kerk aangesloten plaatselijke gemeenten.

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is een zelfstandige organisatie. Zij werkt wel ten dienste van de Kerk, maar neemt een onafhankelijke positie in ten opzichte van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het doel van de VKB is drieërlei:

- belangenbehartiging voor de leden door deelname aan onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden binnen de kerk (voor medewerkers en predikanten), door participatie in organen en organisaties die van belang zijn voor kerkbeheer en door een rol te spelen in de beïnvloeding van ontwikkelingen binnen de kerk, zodat overal waar beleid gemaakt wordt voor of in de kerk het kerkrentmeesterlijk perspectief meespeelt;

- optreden als service instituut door het aanbieden van diensten die aansluiten op de behoeften van de leden;

- optreden als kennisinstituut door middel van deskundigheidsbevordering en het verzamelen, ontsluiten en ter beschikking stellen van informatie die voor colleges van kerkrentmeesters van belang is.

Inrichten van Kerken

Bij restauratie, renovatie
en nieuwbouw

Nicolauskerk Wolphaartsdijk

www.pimvandijkdesigns.nl

tel: 0575-528803

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelwijckweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

Verheug je als kerkrentmeester!

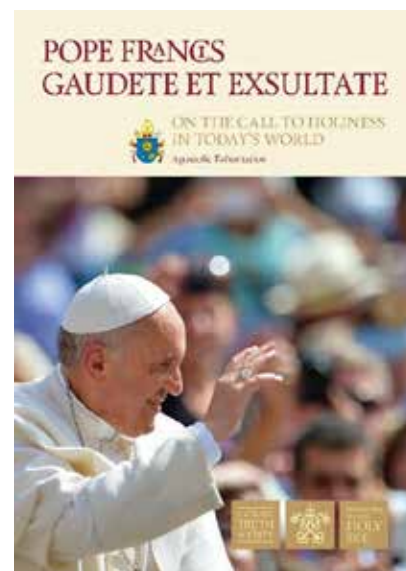
Het komt nogal eens voor dat we doel en middelen in ons leven door elkaar halen. In het persoonlijke leven zie je dat mensen enorm in de weer zijn met hun woning, met een stukje financiële zekerheid en met het dagelijks brood (eten en drinken). Dat is ook wel begrijpelijk. Maar is nu een fijn huis, het nodige aan geld en een goed gevulde koelkast een doel, of zijn het middelen? Ook in het geloof kan het nog wel eens misgaan in de aandacht voor de (heils)middelen en het doel. Dan zijn we maar bezig met de vraag hoe het zit met de verbinding tussen de ranken en de wijnstok '(zonder Mij kunt gij niets doen', zegt Jezus), maar raken we het zicht kwijt op het doel: "Hierin wordt mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt en gij zult mijn discipelen zijn" (Johannes 16:8). Het gaat er toch uiteindelijk om dat die verbinding iets oplevert van hogere waarde.

De apostel Paulus heeft twee keer in zijn brieven een uitspraak waarin hij zegt waaruit het Koninkrijk van God niet bestaat en waaruit wel. In 1 Korintiërs 4:20 lees je: "Het Koninkrijk van God bestaat niet in woorden, maar in kracht." Al het vergader, gepraat en gepreek ten spijt, het gaat om de *dunamis*, een woord waar ons woord dynamo vandaan komt. Dat is niet de kracht van de krachtpatser, maar de kracht die wat in beweging zet, energie voortbrengt. De andere uitspraak vind je in Romeinen 14:17: "Het Koninkrijk van God bestaat niet in eten en drinken, maar in gerechtigheid, vrede en vreugde in de Heilige Geest." Gerechtigheid, vrede en vreugde, als vruchten van de Geest. Je levensonderhoud, een dak boven je hoofd, financiële middelen; het zijn middelen. Het doel is een leven in gerechtigheid, in vrede en met vreugde.

De huidige paus Franciscus schreef rond Pasen van dit jaar een '*exhortatio*', dat is een 'aansporing', zeg maar een aanmoedigingsbrief. De titel die hij koos was: *Gaudete et exsultate*. Dat betekent: verheug u en juich. Is er dan zoveel om over te juichen in de kerk en in de wereld? Welnee, de wereld is vol aanleiding om de moed te verliezen of geestelijk in te dutten, of de boel maar de boel te laten en alleen je eigen leven veilig te stellen. Maar houd je hart dicht bij God. Wees niet te benauwd om de handen uit de mouwen te steken om Gods liefde uit te delen aan ieder die op je pad komt. Mild en beslist spoort deze

paus zijn gelovigen aan om in het dagelijks leven heilig te leven. Gevaren noemt hij gnosticisme en pelagianisme. Voor hem betekent dat: verheven wijsheden of regels die alleen voor ingewijden te volgen zouden zijn, en anderszins: bouwen op menselijke prestaties en doenerigheid. Het gaat hem om praktische barmhartigheid die geboren wordt uit de omgang met een gevende, genadige God. En dus altijd ook om vreugde! Wie beseft dat wij altijd en hoe dan ook leven van gegeven goed, kan niet anders dan ten diepste dankbaar zijn. Verheug je en juich, want beseft eens goed wat je allemaal ten deel mag vallen als het Evangelie werkelijk wordt gehoord en geloofd.

Ik denk dat wij als kerkrentmeesters vaak zorgen hebben. Hoe moet alles? Een beetje financiële zekerheid, een goed onderhouden kerkdak boven ons hoofd, brood op de plank voor alle werkers in de kerk. Laten we niet vergeten dat het middelen zijn voor een hoger doel. Het doel is een leven in gerechtigheid, vrede en met vreugde. Ook als kerkrentmeester. Natuurlijk hameren we op pro-activiteit, vooruit denken. We zijn in het gezelschap van onze Hoogste Leidsman, die ons aanspoort de tekenen van de tijd te duiden en er naar te handelen. Maar ook heeft Hij gezegd: maakt u niet bezorgd. Zoek eerst het Koninkrijk en al het overige ontvangt u bovendien.

► Aandacht maakt samenwerken mooier

Interview met ds. Ron van der Spoel

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** Ron van der Spoel

Ron van der Spoel is in het recente verleden enkele malen benaderd voor een bijdrage aan VKB-projecten, onder andere voor het Symposium Kansen voor Kerken uit 2010. In 2014 hield hij een inspirerende en begeesterde inleiding op een VKB congres in het teken van de omgang met vrijwilligers. Hij benoemde daarin als speerpunten richting (duidelijk zijn over wat moet gebeuren en met name ook waarom), ruimte (geef de mogelijkheid om goed te functioneren) en aandacht (neem de vrijwilliger altijd serieus). In dit interview worden deze begrippen nader uitgewerkt.

Ron van der Spoel (Middelharnis, 1968) is predikant en ondernemer. Was in het verleden gemeentepredikant en runde daarnaast een managementadvies- en coachingbureau. Spande zich bovendien in voor de Open Doors organisatie, waarvoor hij recentelijk nog een jaar lobbywerk in Brussel verrichtte. Doel van dat lobbywerk was om de EU te bewegen zich meer in te spannen voor een veilige terugkeer van Christelijke vluchtelingen naar Syrië en Irak. Momenteel is Van der Spoel directeur van de Jethro Foundation. Deze organisatie leidt wereldwijd pastors op die door armoede of geloofsvervolgung niet naar een seminarie kunnen. Hij is gestopt met het werk voor Open Doors Nederland maar geeft nog weleens cursus aan pastors in het buitenland. Hij is nu regelmatig in Azië waar hij meewerkt aan een project om 25.000 (!) nieuwe pastors op te leiden. De laatste vier jaar was hij raadslid van de ChristenUnie in Amersfoort.

Ron van der Spoel is werkzaam voor de Vereniging voor de Zending in Nederland, IZB. De IZB heeft hem gevraagd mensen te helpen hoe op een nieuwe manier met bidden om te gaan. In kerken en gemeenten is verlegenheid met bidden voor je kerk of je stad, hoe doe je dat. Ron heeft veel ervaring daarmee vanuit het buitenland (de vervolgte kerken, in een omgeving die hen vijandig gezind is en toch hartstochtelijk bidden voor de omgeving). "De priesterlijke taak van de kerk is zegenen en bidden. Ons project heet bidden voor de buurt. Het enige wat in de Bijbel over het Gebouw van God wordt gezegd is dat het een huis van gebed moet zijn (gebed voor de volken, Jesaja 56: 7 en Mattheus 21:13). De vraag is hoe wij van kerkgebouwen weer huizen van gebed kunnen maken. Nu wordt meestal 5 minuten gebeden, en 30 minuten gezongen en 30 minuten gepreekt in veel kerken. In de gemeenten waar ik kom zijn de voorbeden vaak voor de zieken van de gemeenten; maar zelden vind ik bijvoorbeeld 'bid voor onze stad' in het voorbedenboek, wat in het buitenland heel gewoon is."

Daarnaast is hij ook nog interim predikant van de Kruispuntgemeente (een samenwerkingsgemeente vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerken, Nederlands Gereformeerde Kerken en de Protestantse Kerk in Nederland) in Amersfoort-Vathorst.

Wij hadden bij Ron thuis afgesproken maar hij neemt me mee naar Het Kruispunt, de nieuwe kerk van zijn gemeente. Een prachtig nieuw gebouw waarin architectuur en spirituele symboliek elkaar ontmoeten.

Ik dacht dat jij vond dat bij een moderne gemeente geen kerkgebouw meer past?

"Dat klopt, en in het verleden (Ron was rond 2010 ook al predikant van de gemeente in Vathorst) kon ik daar ook invloed op uitoefenen. Een groot gebouw impliceert een grote gemeente. Ik vind dat de ideale omvang van een gemeente rond de driehonderd leden is, dan kunnen de mensen elkaar kennen. En heb je dus niet een groot gebouw nodig. Daarom hebben we destijds ook de gemeente in twee wijkgemeenten gesplitst toen we het aantal van zeshonderd leden naderden.

Nu zijn we met twaalfhonderd leden en we kerken samen in een kerkgebouw. Toen die besluiten werden genomen ben ik, toen als ex-predikant, nog benaderd met de vraag of ik zou gaan opposeren maar dat doe ik (natuurlijk toch) niet. Ik blijf het wel jammer vinden dat zo'n gebouw, dat toch meer dan 3 miljoen euro heeft gekost, een groot deel van de dag leeg blijft staan. Maar het is natuurlijk wel een heel mooi en functioneel gebouw, een visitekaartje van de

Kruispuntgemeente en een visuele blijk van Gods aanwezigheid in onze seculiere wijk!"

Het aprilnummer van Kerkbeheer gaat over vrijwilligers. Hoe zie jij de rol van vrijwilligers in christelijke organisaties?

"Mijn ervaring bij Open Doors is dat vrijwilligers de organisatie dragen. Zij zijn de ambassadeurs in de kerk en de samenleving voor hun organisatie. Zij vertellen het verhaal van de organisatie in lokale kerken en bij spreekbeurten. Het is dan cruciaal dat ze onderdeel van de organisatie worden. Je moet ze actief informeren waarmee je bezig bent, ze zijn actief betrokken bij de organisatie (daar zijn bestuurders zich vaak niet van bewust). En er is niets zo erg als vrijwilligers voor voldongen feiten plaatsen. Je hoeft ze niet om toestemming te vragen maar moet wel naar ze luisteren. Zij gaan het land in, horen de eerste reacties op wat de organisatie doet. Ze zijn de oren en ogen van de organisatie.

Neem ze serieus, ook bij veranderingsprocessen en beleidsmatige processen. Neem hun input mee. Ze hoeven niet mee te beslissen maar je moet ze wel horen en hun mening verdisconteren, al voordat je ze op een bepaalde taak hebt gezet. Zorg voor *ownership*, eigenaar zijn van het proces: want zij moeten de beleidsveranderingen verdedigen."

Hoe hebben jullie het vrijwilligerswerk in de Kruispuntgemeente opgezet?

"We hebben geen klassieke kerkeraad met een consistorie, een colle-

Het Kruispunt

ge van diakenen en een college van kerkrentmeesters. Onze kerkeraad bestaat uit portefeuillehouders: voor eredienst, diaconaat, beheer, missionair werk, onderwijs/toerusting, jeugd (voor de groepen jonger en

*"Zonder het
waarom voor ogen
te hebben hou je
het niet vol"*

ouder dan twaalf, dus twee portefeuillehouders), pastoraat, en een voorzitter en de predikant. Dit zijn ambtelijke vrijwilligers, ze staan in het ambt. Iedere portefeuillehouder heeft een commissie, een kerngroep met mensen (niet-ambtelijk) die onderdelen aansturen. Onder

'eredienst' valt bijvoorbeeld de kerngroep muziek, die zorgt ervoor dat er voldoende musici zijn. We kennen twee soorten vrijwilligers, direct onder de ambtsdragers kerngroepvrijwilligers (beleidsmatig) en daaronder uitvoerende vrijwilligers."

Is dat niet veel hiërarchie?

"Nee, we houden in feite de lijnen vrij kort. Eén van ons stuurt het werk in de praktijk aan. Het is even belangrijk om te investeren in de relatie met de uitvoerenden als met de beleidsmatige vrijwilligers. Een kerkeraad heeft de neiging zich vooral op beleidsmatige vrijwilligers te richten. Als de projectleiders met het uitvoerende team bijeenkomen is het dus belangrijk dat met enige regelmaat de portefeuillehouder erbij is om uit te leggen waarom dingen moeten ►

Ron van der Spoel

gebeuren (meestal zijn ze bezig met het wat en hoe), hoe het past in het geheel van de gemeente en de opbouw van het koninkrijk. Zonder het

“Ik woon vlak achter een IKEA. Die hebben als slogan: ‘Aandacht maakt alles mooier’. En dat klopt. Ik merk dat bij vrijwilligers, ze doen het beter, aandacht maakt samenwerking mooier”

waarom voor ogen te hebben hou je het niet vol. De visie achter alle activiteiten verdwijnt vaak omdat

we verdrinken in de drukte. De taak van de kerkenraad is om aan alle ca 150 vrijwilligers in alle aspecten van het dagelijks gebeuren te laten zien waarom we het doen.

Dit is het bekende verhaal van de middeleeuwse bouwplaats (drie bouwvakkers, de eerste zegt dat hij stenen houwt, de tweede dat hij een muur metselt en de derde dat hij een kathedraal bouwt). Je moet laten zien welke kathedraal er wordt gebouwd, ook als je oppas bent (voor de groep kinderen jonger dan in de kindernevendienst), daar gebeurt weinig geestelijks, er worden vooral luiers vervangen. Ik bid bij het eerste gebed in de dienst voor hen, iedere week.”

Hoe kijk je aan tegen werving en selectie van vrijwilligers?

“Als potentiële vrijwilligers worden benaderd, worden werklust en tijdsbeslag vaak gebagatelliseerd. Maar je moet niet zo klein mogelijk beginnen, maar juist eerlijk zijn hoe groot het is en laten zien hoe belangrijk deze taak in het geheel van het gemeente-zijn is. Toen ik predikant in

“Kan het goedkoper, kan het efficiënter’, vrijwilligers die dat opsnuiven voelen zich niet meer serieus genomen”

Harderwijk was heb ik vrijwilligers gezocht voor het geven van catechisatie in de verschillende leeftijdsgroepen. Dat is niet alleen een avond per week plus voorbereiding; je bent mentor in een mentorgroep op wie altijd een beroep kan worden gedaan en die via een Appgroep altijd bereikbaar is. Dat heb ik ook direct aan ze uitgelegd. Juist het gevoel van een onmisbare schakel in het geestelijk leven van de catechisanten te zijn zorgde ervoor dat mensen het beste van zichzelf gaven. Ook hier is het belangrijk te benadrukken waarom: Wij willen jongeren aan de voeten van Jezus brengen, als jij het

niet doet, wie dan wel? Dat geeft een enorme drive.”

Hebben vrijwilligers bepaalde kenmerken? Kun je ze classificeren?

“Je hebt mensen die graag met hun handen werken of met de mond bezig zijn. Je moet kijken naar gave en passie, die moeten passen bij de taak. Belangrijk is om vrijwilligers een besef van roeping te geven, dat hun inspanningen bijdragen aan het koninkrijk. Geef aan hun werk het gewicht dat het daadwerkelijk heeft, dat geldt ook voor degene die de WC's schoonmaakt.”

Onze lezers zijn vooral kerkrentmeesters. Welk advies wil je ze meegeven in de omgang met vrijwilligers?

“Kerkrentmeesters benaderen vrijwilligers soms met de gedachte: ze doen het gratis, goedkope arbeid. Alles wat met vrijwilligers kan worden gedaan is goedkoop. ‘Kan het goedkoper, kan het efficiënter’, vrijwilligers die dat opsnuiven voelen zich niet meer serieus genomen, ‘we hebben niet het geld om iemand in te huren dus doe jij het maar’. Je moet dus momenten creëren waarop je je waardering voor het werk kunt laten zien.

Maak een gebaar naar je vrijwilligers, bijvoorbeeld afsluiten van het seizoen met een grote

barbecue. Maar dan wel toegevoegde waarde geven: een terugblik dat het werk niet vergeefs was, wat is gedaan, wat heeft het opgeleverd.

Oogst ophalen en terugblikken met elkaar. Wat kan het volgende seizoen beter? Het is ook belangrijk om alle vrijwilligers een keer bij elkaar te brengen (voor interactie van mensen die elkaar verder nooit spreken). En een gevoel bewerkstelligen: wij zijn de mensen die met elkaar de gemeente draaiende houden.”

Er leven momenteel wat actuele thema's onder kerkrentmeesters. Hoe kijk je aan tegen de vrijwilligersvergoeding?

“Die zou niet nodig moeten zijn, als mensen het voor het geld doen zitten ze niet op de goede plek. Vrijwilligerswerk moet vanuit een innerlijke motivatie gebeuren. Zelfs onze kerkmusici (in zijn eigen gemeente, red.) werken gratis. We hebben geen organisten; als je opgeleide organisten hebt die voor hun inkomen afhankelijk zijn van spelen in de eredienst is het een ander verhaal natuurlijk. En waar begin je dan? Wat zijn de criteria voor de hoogte van de vergoe-

“Als mensen het voor het geld doen zitten ze niet op de goede plek”

ding? Wie wel en wie niet? De zwaarte van de taak? Dan denigreer je anderen dus. De tijd die je erin steekt? Dat gaat nooit goed. Er gaat een knop om, je passeert een

grens als je vrijwilligers gaat betalen. Je bent de innerlijke motivatie kwijt als je vrijwilligers gaat betalen en het waarom wegvalt, het karakter van

het werk in de kerk verandert dan radicaal.”

Verklaring omtrent gedrag?

Daar ben ik niet voor in de kerk, wel voor het instellen van een vertrouwenspersoon. Die daar echt voor is aangesteld en daar verstand van heeft vanwege zijn/haar dagelijkse werkzaamheden. Diegene zou ook een vrijwilliger moeten zijn. Met duidelijke protocollen inzake misstanden in contacten met vrijwilligers, dat moet helder zijn voor de gemeente en voor iedereen. Maar een VOG zal wel verplicht gaan worden, in ieder geval voor vrijwilligers in het jeugdwerk. Dan moet natuurlijk wel het college van kerkrentmeesters de kosten daarvan betalen.”

Wat zou je onze lezers nog meer willen meegeven?

Ik heb heel veel waardering voor wat vrijwilligers in de colleges doen. Er zijn veel financiële problemen, ik wens ze alle creativiteit toe. Er is behoefte aan ondernemende kerkrentmeesters. Ik hoor te vaak dat het niet kan omdat er geen geld is. Maar pas als het niet kan wordt het leuk, dan wordt een beroep op je creativiteit gedaan. Kerkrentmeesters zijn niet de mensen die op de winkel passen maar ondernemende mensen die zoveel mogelijk voor elkaar proberen te krijgen tegen zo laag mogelijke kosten. Dat vraagt veel creativiteit en inventiviteit.

Goede kerkrentmeesters zoeken mogelijkheden. Niet: het kan niet, maar: hoe kan het dan toch.”

Goede kerkrentmeesters zoeken mogelijkheden. Niet: het kan niet, maar: hoe kan het dan toch”

Schaapsound is de leverancier voor spraak- en muziekinstallaties, liturgieprojectie en HD KerkTV

Oudhoornse Kerk
Alphen aan den Rijn

Zwolle   www.schaapsound.nl
Ridderkerk   info@schaapsound.nl
Roermond   Tel: 085-0663333

schaapsound

een **Cantor** kerkgeluidssysteem van Dialoog Church Sound U hóórt het verschil!

Als U op elke plaats in de kerk goede verstaanbaarheid wenst, dan kiest U voor Dialoog Church Sound: deskundige advisering, professionele en toch eenvoudig werkende apparatuur en prima service! Een **Cantor** kerkgeluidssysteem wordt op basis van Uw wensen samengesteld, met als hoofddoel de meest optimale spraakverstaanbaarheid.

Sinds 1961 gespecialiseerd in kerkgeluidstechniek ... meer dan 1800 kerken met **Cantor** Kerkgeluidsapparatuur: kerkversterkers, microfoons, geluidszuilen, draadloze volumeregeling, ringleidingsystemen, beeldprojectie

Dialoog Church Sound
www.cantorsound.nl

Ondernemingenweg 6
040 – 2 420 840

5627 BV Eindhoven
info@cantorsound.nl

De kerk als 'gewone' vrijwilligersorganisatie

Tekst Jos Aarnoudse

In de eerste VKB-lezing, die 14 april jl. werd uitgesproken door dr. René de Reuver, scriba van de synode van onze Protestantse Kerk, stipte hij het onderscheid aan tussen 'geloofstaal' en 'organisatietaal'. Hij spoorde de kerkrentmeesters aan om naast de organisatietaal vooral ook de geloofstaal te blijven gebruiken. 'We zijn immers kerk en geen bedrijf'. In de discussie nuanceerde hij dat. Want ja, de kerk is ook een organisatie, en misschien kun je zelfs wel zeggen: een bedrijf.

Botsing van perspectieven

Rond het thema 'vrijwilliger' merk je meteen de botsing van perspectieven. Kijk je met de ogen van het geloof naar de kerk, dan zie je een gemeenschap van gelovigen en betrokkenen, die samen op de één of andere manier vorm proberen te geven aan getuigenis en dienst in de wereld. In het Nieuwe Testament worden ze als 'broeders en zusters' aangeduid. Dat suggereert een soort familie. Sommigen spreken dan ook over de kerk als de '*familia Dei*' (het huisgezin van God). Anderen vinden dat (voor vandaag) wel erg klef of vatten het een beetje ludiek op. Hoe dan ook, het is goed protestants om te zeggen: de kerk zijn wij zelf, als het bijeenvergaderde volk van God. En wij samen zijn geroepen om de kerk kerk te laten zijn. En soms stellen wij sommige broeders en zusters vrij van arbeid in de wereld om zich geheel te kunnen wijden aan taken voor en in de kerk (zoals dominee's, kerkelijk werkers, musici, koster, ondersteunende medewerkers). Maar wij zijn samen de kerk als gemeenschap der heiligen. Dat is de geloofstaal.

Ondertussen is de kerk, zoals we die kennen, gewoon georganiseerd, met toekenning van bevoegdheden. Bevoegdheden betekent verantwoordelijkheden. De kerk is in het maatschappelijk verkeer een rechtspersoon. In onze kerk hebben, naast de landelijke kerk, ook de plaatselijke gemeenten en plaatselijke diaconieën rechtspersoonlijkheid. Dus van die kant gezien is de kerk gewoon een organisatie met een bevoegd bestuur (geregeld in onze kerkorde, als het reglement van de kerk), die betaalde krachten in dienst heeft en die vele taken en werkzaamheden laat verrichten door vrijwilligers (onbezoldigde medewerkers). Dat is dan de organisatietaal. In onze gemeenten zijn er drie besturen die bevoegdheden en dus ook verantwoordelijkheden hebben voor wat er in en namens de organisatie wordt gedaan en door wie, te weten: de kerkenraad, het college

van kerkrentmeesters en het college van diakenen. Zij allen hebben dus na te denken over hun vrijwilligersbeleid. Ik stip een aantal punten aan, waar je dan bij zou kunnen stil staan.

1. Wat verstaan we onder een 'vrijwilliger'?

Het gaat bij vrijwilligerswerk om grotere en kleinere taken en klussen waarvan het bestuur heeft bepaald dat die uitgevoerd dienen te worden en die vervolgens gedaan worden door mensen zonder geldelijke beloning (over de vrijwilligersvergoeding zometeen een apart punt). Het gaat dus niet om allerlei spontane acties van gemeenteleden, maar om werkzaamheden waarvan een kerkenraad, een college van kerkrentmeesters of een college van diakenen heeft bedacht (of heeft goedgevonden), dat die onder zijn verantwoordelijkheid zullen plaatsvinden. Vrijwilligersbeleid begint er dus mee om eerst een complete lijst van taken en klussen op te stellen, en die regelmatig langs te lopen, met de vraag: zijn al die taken en klussen (en klusjes) nog nodig of gewenst? Welke zijn essentieel (je zult in ieder geval een minimaal aantal ambtsdragers op de been moeten zien te houden), welke zijn bijkomend? Moeten er sommige worden opgesplitst omdat ze te groot zijn voor de vervulling door één persoon, moeten er sommige worden samengevoegd, omdat dat best kan? In sommige gemeenten is het lastig om voor alle taken personele invulling te vinden. Niet te snel, maar er komt dan een moment dat we het moeten omdraaien: hoeveel mensen hebben we eigenlijk en welke taken kunnen we daarmee gedaan krijgen, zodat we (terug naar de kern) het wezenlijke van kerk-zijn overeind kunnen houden? Dan moet je dus taken schrappen en dus ook durven zaken los te laten en te beëindigen, om niet voortdurend tegen het enorm demotiverende gegeven van eindeloze vacatures aan te blijven hikken. ►

2.. Eenduidige aansturing van vrijwilligers

Het tweede punt van belang is dat er in de gemeente goede afspraken worden gemaakt over de vraag wie verantwoordelijk is voor welke vrijwilligers (kerkenraad, college van kerkrentmeesters en college van diakenen). Tegelijk dient ervoor gezorgd te worden dat er op een eenduidige manier aansturing plaatsvindt. Dat wil zeggen: gelijke monniken, gelijke kappen. Er moet één aanpak zijn waar het gaat om het mogelijk toekennen van een vrijwilligersvergoeding, het al dan niet werken met een vrijwilligersovereenkomst, het wel of niet aanvragen van een onderscheiding bij een jubileum, het mogelijk werken met een gedragscode, het verzorgen van attenties of waarderingmomenten voor vrijwilligers, of het faciliteren van training en toerusting voor vrijwilligers. Het moet niet zo zijn dat de vrijwilligers die vallen onder de zorg van de kerkenraad, andere ervaringen opdoen dan die vallen onder de zorg van de colleges van kerkrentmeesters en diakenen. Stem dat af, beschrijf dat, of stel een algemene vrijwilligerscoördinator aan.

3. Welke vrijwilligersregelingen dienen we te verzorgen?

Het derde punt van belang is dat we beleid maken rond de regelingen die we moeten of willen treffen. (a) Als er een lijst met taken is vastgesteld (zie punt 1), is het zinnig om voor elke taak een korte en bondige taakomschrijving vast te stellen, inclusief het college onder wiens verantwoordelijkheid die specifieke taak wordt uitgevoerd. (b) Dan is de vraag: met wie stellen we een vrijwilligersovereenkomst op? Het ligt voor de hand dit te doen met hen die een substantiële taak vervullen. In zo'n overeenkomst regel je namelijk ook een soort opzegtermijn. Denk aan de vrijwillige koster of organist, of aan een vrijwillige ouderenspastor. Je wilt niet dat die zomaar het werk uit hun handen laten vallen, maar zich wel degelijk binden aan een stukje continuïteit. (c) Daarnaast is voor alle vrijwilligers een gedragscode af te spreken. Dat hoeft niet meer te bevatten, dan wat sommigen misschien gewoon vinden. Denk aan zaken als geheimhouding, omgangsvormen, melden van oneffenheden waar het hoort, je houden aan veiligheidsvoorschriften (Arbo), openstaan voor evaluaties (al-

leen) met degenen die daarvoor zijn aangesteld. Half mei zullen we een eerste model gedragscode op de website van de VKB plaatsen, met de vraag die waar nodig van commentaar te voorzien, zodat die beter en beter kan worden. (d) Tenslotte is het van belang na te gaan op welke manier aansprakelijkheid is afgedekt middels verzekeringen. In het nummer van Kerkbeheer van april 2018 was daarover een behartigenswaardig artikel te lezen. U vindt het op de website.

4. Vrijwilligersvergoedingen en VOG-screening

Apart dient er in de gemeente nagedacht te worden over beleid inzake het toekennen van vrijwilligersvergoedingen. De fiscus vraagt meer en meer dat daarover beleid wordt vastgelegd. Voor de fiscus is dat een instrument om oneigenlijk gebruik tegen te gaan. Voor onszelf is het een instrument om willekeur te voorkomen. In ieder geval is er uit de hervormde traditie kerkelijke jurisprudentie dat een vrijwilligersvergoeding toekennen aan een ambtsdrager 'tegen de geest van de kerkorde is', dus dat ligt niet voor de hand. Voorts zou het aan specifieke functies kunnen worden gekoppeld (de vrijwillige organist, of de vrijwillige koster), of aan het structurele tijdsbeslag dat met een vrijwilligerstaak is gemoeid (bijvoorbeeld: gemiddeld meer dan 8 uur aantoonbare inzet voor de kerk per week). Hoe dan ook, het is van belang hierover na te denken, beslissingen te nemen en het beleid vervolgens eenduidig vast te leggen. Hetzelfde geldt voor de mogelijke screening van vrijwilligers door het laten aanvragen van een Verklaring Omtrent Gedrag. Welke vrijwilligers dienen deze te moeten overleggen? Met name organisaties die werken met kinderen en andere kwetsbare mensen, zijn hiertoe meer en meer verplicht. De kerk hoort daar niet bij. Maar elke organisatie mag dat ook vrijwillig invoeren. Het ligt in een kerkelijke gemeente niet voor de hand dit voor alle medewerkers of vrijwilligers te doen, maar wel voor het kinder- een jeugdwerk wellicht. Er zitten in de kerk ook principiële kanten aan (hoe verhoudt zich een eventuele misstap uit het verleden met de rehabilitatiegedachte waarvan de kerk leeft?). U vindt op de website van de VKB hierover nadere gedachtenbepalende informatie. Zoek via de 'kennisbank' bij het onderwerp 'veiligheid'.

Vrijwilligerswerk of gewoon roeping?

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** beeldje voetwassing www.decorarconarte.com

Het is eigenaardig gesteld met het woord 'vrijwilliger'. Wij gebruiken het steeds meer, ook in de kerk. Maar is dat wel terecht? Ik wil twee achtergronden naar voren halen waaruit het woord opkomt. De eerste is de wereld van de arbeid en de economie. De meeste mensen moeten zichzelf op de één of andere manier verhuren om aan geld te komen voor hun levensonderhoud. In onze maatschappij ben je als je jong bent langer vrijgesteld dan vroeger, mits je naar school gaat of studeert. Ook aan het eind van het leven hoeven mensen niet meer te werken voor hun geld (AOW, pensioen). Maar daar tussen kunnen maar weinig mensen zich een leven zonder betaalde arbeid veroorloven. In het traditionele kostwinnersgezin doet ook één van de twee niet aan betaalde arbeid, maar dat wil niet zeggen dat zij (meestal een zij) dan financieel onafhankelijk is. Integendeel. In het kader van betaalde arbeid is vrijwilligerswerk nu: onbetaalde arbeid, onbezoldigde inzet, werk dat je wel doet, maar zonder beloning. Je kunt zelf bepalen of je het doet dan wel het laat, want voor het geld hoeft je het niet te doen. Ondertussen wordt het wel gedefinieerd als werk, dat betaald had kunnen worden. Je ziet dat monetarisering van onze activiteiten de norm wordt. Dat gaat zover, dat dingen die je gewoon doet voor je huisgenoten, of voor je burens opeens mantelzorg heten en als vrijwilligerswerk tellen, en dat diezelfde huismoeder uit het traditionele kostwinnersgezin eigenlijk zorgloon zou moeten krijgen. Kennelijk zijn we alleen nog bij machte waardering en maatschappelijke erkenning uit te drukken in economische termen. Je mag je vrijwilligerswerk meetellen als een financiële bijdrage. Dan telt het.

Een andere context waarin het woord 'vrijwilliger' voorkomt is wanneer er een klus gedaan moet worden. Is er

een vrijwilliger die dit op zich wil nemen? We gaan nog niet over tot een andere methoden om iemand aan te wijzen of zo ver te krijgen, maar vragen of iemand het zelf wil doen (om zijn of haar moverende redenen). Uit vrije wil.

Hoe zit het nu met taken en klussen in en vanuit de kerk? Is de norm betaalde arbeid? Noemen we daarom de rest vrijwilligers? Onze kerk is een vrijwilligerskerk, zeggen we dan. Dan denk ik: dat is wereldgelijkvormig taalgebruik. Onze kerk bestaat uit gelovigen, zou je zeggen, plus ieder die op de één of andere manier meedoet. Gelovigen hebben gaven, talenten, en die krijgen ze van God. Die worden ze geacht in te zetten voor het Koninkrijk van God of voor het geheel van het lichaam van Christus, de kerk in de brede zin van het woord. Dat heeft niks met betaald of onbetaald te maken en ook niet met vrijwilligerswerk. Dat is je roeping tot het ambt van alle gelovigen. Dat doe je uit toewijding. Dat doe je uit dankbaarheid. Dat doe je met vreugde. Dat doe je omdat je christen bent. Daar hoeft je geen geld voor. Alleen als het zoveel in beslag neemt, dat je niet meer kunt toekomen het noodzakelijke levensonderhoud. En of onze regering of ons gemeentebestuur dat nu opeens 'vrijwilligerswerk' noemt, moeten ze zelf maar weten maar met ons heeft dat eigenlijk niet zoveel te maken. Een vrijwilligers-vergoeding? Dat is in de kerk zelfs op twee manieren een *contradictio in terminis*. Althans dat is mijn stelling. De eerste is: het woord vrijwilliger deugt eigenlijk al niet. De tweede is: we zouden het zonder vergoeding moeten willen doen. Inderdaad: daarbij kan de één meer dan de ander, en doet de één ook meer dan de ander. Nou en?

Stelling van de maand

Heeft u een mening, wilt u erop reageren? Laat het ons weten via: info@kerkrentmeester.nl

In een volgend nummer van Kerkbeheer schrijven we nog weer iets over dit onderwerp naar aanleiding van de reacties en poneren we een nieuwe vraagstelling van de maand.

De stelling:

Het kale gebruik van de term 'vrijwilligerswerk' binnen de kerk zet ons op het verkeerde been. Het gaat ten diepste om dienstwerk en discipelschap.

De vrijwilliger in de kerk

Tekst Adam van Bergeijk **Beeld** Istock

Inleiding

In 1980 werd door de overheid de definitie van de term vrijwilliger opgesteld om wet- en regelgeving te kunnen opstellen en toepassen. Zo konden overheidsinstellingen vaststellen wie er recht had op uitkeringen. De term vrijwilliger heeft inmiddels ook in de kerk een vaste plaats verworven. Vrijwilligers in de kerk verrichten tenslotte ook onverplicht, onbetaald, in georganiseerd verband en ten behoeve van anderen werk. Er zijn verschillen en overeenkomsten tussen vrijwilligers in het algemeen en vrijwilligers in de kerk. Dat impliceert dat werken met vrijwilligers een kerk-eigen aanpak heeft. Gemakshalve wordt evenwel de term vrijwilliger gehanteerd. In dit artikel worden vrijwilligers in de kerk geanalyseerd en geïdentificeerd. Vervolgens wordt ingegaan op de vraag op welke wijze colleges van kerkrentmeesters kunnen werken met vrijwilligers.

Mensen die hun tijd en talenten willen inzetten in de gemeente hebben in de ene levensfase meer mogelijkheden dan in een andere levensfase

Wat kenmerkt de (kerkelijk) vrijwilliger?

Een vrijwilliger in de kerk werkt niet voor een vrijwilligersorganisatie, maar voor een plaatselijke gemeente. De kerk wordt door onderzoekers gerekend tot één van een elftal sectoren waarin van vrijwilligerswerk sprake is. In alle sectoren is onderzocht waar knelpunten liggen. Het werven van bestuursleden en overige vrijwilligers scoort daarin hoog. Vrijwilligers zijn er overigens ook niet in een ho-

mogene vorm. Mensen die hun tijd en talenten willen inzetten in de gemeente hebben in de ene levensfase meer mogelijkheden dan in een andere levensfase. Bovendien kan interesse ook verschuiven naarmate men vordert in leeftijd. De persoonlijkheid speelt ook een belangrijke rol. Wat past bij de één, is voor een ander een onmogelijkheid. Dat geldt in het bijzonder voor specifieke taken in en om de kerk, zoals koster, lector, voorzitter van de kerkenraad of pastoraal medewerker. De te vervullen functie sluit idealiter aan bij de persoonlijkheid van de vrijwilliger. Gemeenten, of kerkrentmeesters die op zoek zijn naar vrijwilligers kunnen in hun zoektocht aandacht geven aan een goede aansluiting tussen gaven en talenten van mensen en de beoogde werkzaamheden. Het kan ook andersom: voor een functie wordt een vrijwilliger gezocht. Dat sluit niet uit dat er vrijwilligers reageren op een vacature die mogelijk nog niet over de gevraagde ervaring beschikken, maar wel gemotiveerd zijn.

Motieven van vrijwilligers

Er zijn vele motieven van vrijwilligers om een bijdrage te leveren. De 'beloning' van vrijwilligerswerk kan liggen in de activiteit zelf. Dat kan bijvoorbeeld als iemand invloed wil uitoefenen en daardoor vrijwilliger wil zijn. Of, door het dienen van de gemeenschap door diens belangen te behartigen. Bij een functioneel motief kan vrijwilligerswerk een opstap betekenen voor iemand die op weg is naar de arbeidsmarkt en ervaring wil opdoen. Een sociaal motief betekent dat iemand het fijn vindt om met anderen samen te werken en van betekenis te zijn voor anderen. Tenslotte kan vrijwilligerswerk een werkplek zijn om negatieve gevoelens en ervaringen te ontlopen of te verwerken.

Daarnaast kan 'beloning' worden ervaren doordat een vrijwilliger door diens belangstelling, voorkeuren of

wensen tot zelfontplooiing wordt gemotiveerd. Voor kerkrentmeesters als werkgever van vrijwilligers betekent deze variëteit aan motieven een groep mensen die zeer divers kan zijn in hun beweegredenen om een bijdrage te leveren. Het wil niet zeggen dat kerkrentmeesters van alle motieven op de hoogte moeten zijn, maar het kan wel helpen om de juiste persoon op de juiste plaats te krijgen en te houden.

De kerkrentmeesters als coördinator

Per klus of project zijn mensen gemotiveerd om te helpen. Voor de één voelt iets goed, voor de ander geldt dat zijn of haar bijdrage op prijs wordt gesteld en nog weer een ander voelt zich verplicht om een bijdrage te leveren. Het is handig om bij de verdeling van werkzaamheden of voor het zoeken naar vrijwilligers deze indeling te gebruiken. Het motief dat vrijwilligerswerk goed moet voelen, spreekt vooral mensen aan die een snelle tevredenheid als resultaat willen zien. Werkzaamheden die kortdurend zijn of een 'leuk' karakter hebben, zijn geschikt voor mensen die een dergelijke 'beloning' op prijs stellen. Er wordt een appel op hun emotie gedaan. Vrijwilligerswerk dat loont spreekt eerder de ratio aan dan de emotie. Als het werk loont, is er een duidelijke meerwaarde, bijvoorbeeld in de zin van werkervaring of het aanleren van bepaalde vaardigheden. Het nadeel hierbij is de eindigheid van deze prikkel. Zodra mensen vaardig genoeg zijn of voldoende ervaring hebben opgedaan stoppen zij misschien wel met het vrijwilligerswerk. De verplichting om een taak op zich te nemen tenslotte, is een duurzaam motief. De verplichting houdt niet op bij het afronden van een bepaalde taak, maar wordt gevoed door motivatie vanuit de persoon.

De kerkrentmeester als werkgever

Kerkrentmeesters hoeven geen vrijwilligersorganisatie te

runnen, maar faciliteren mensen en middelen ten dienste van het leven en werken van de gemeente. Dat verlicht niet de taak en de zorg van het college van kerkrentmeesters, maar is realistisch. Hoe zou dat er in de praktijk uit kunnen zien? Er volgen enkele voorbeelden. Transparant zijn over werkzaamheden betekent goed kunnen vertellen wat werkzaamheden inhouden en wat daarvoor nodig is aan tijd en inspanning. Het voeren van jaargesprekken hoeft niet voor iedere functie, maar het kan wel tot verbeterd wederzijds begrip leiden. Overigens geldt voor alle communicatie tussen kerkrentmeesters en vrijwilligers dat die transparant is en er wordt voorzien in feedback. Feedback wil zeggen dat er niet wordt gezegd 'dat er over na zal worden gedacht' of 'dat het wordt meegenomen' maar daadwerkelijk aan de vraagsteller een inhoudelijk reactie volgt binnen een redelijke termijn. Kerkrentmeesters voorzien vrijwilligers voor zover mogelijk in hun materiële behoeften, voor zover die nodig zijn voor de uitoefening van deze werkzaamheden.

Bedrijfsmatig denken

Kerkrentmeesters kunnen in hun dagelijkse bestaan werkgever zijn of zijn geweest en het ligt in hun mogelijkheden om ook vrijwilligers als medewerkers te zien. Echter, in een kerkelijke gemeente wil je niet alles vastleggen in contracten of arbeidsovereenkomsten. Wat natuurlijk wel geregeld moet zijn is de vrijwilligersverzekering. Een verzekering wil overigens niet zeggen dat alle aansprakelijkheid kan worden afgewezen. Werkzaamheden die te specialistisch zijn of te veel risico's met zich meebrengen, kunnen door professionele organisaties worden gedaan. Van grote risico's houden kerkrentmeesters hun vrijwilligers weg. Een vrijwilliger verbindt zich aan de gemeente en verwacht er tenminste een veilige omgeving voor terug. Verwachtingenmanagement, ook dat is een mooie taak voor kerkrentmeesters.

Geef de keizer wat des keizers is

Tekst Jos Aarnoudse

Voor Joodse mensen uit de tijd van Jezus was het heel wat dat op hun geld de Romeinse keizer stond afgebeeld, die goddelijke status had. De geldwisselaars in de tempel waren er tenminste ook voor om er voor te zorgen, dat je in de tempel met 'rein' geld kon betalen, dus zonder die vermaledijde keizerlijke kop erop (u weet wel van 'kop of munt'). Is het geoorloofd de keizer belasting te betalen, kwamen ze Jezus vragen. Het onaardige van belasting is nu juist dat er geen vragen over te stellen zijn. Het moet gewoon, het wordt afgedwongen. *'The power to govern is the power to tax'*, leerden we bij het vak economische geschiedenis in Tilburg, toen ik daar economie studeerde. Historisch gezien is belasting niet zo heel veel anders dan de afpersing door *warlords* of veredelde maffiabazen, met dit verschil dat we sommige machthebbers als wettige overheid zijn gaan beschouwen en andere niet.

Dus de vraag aan Jezus is eigenlijk: beschouwt u de Romeinse staat als wettige overheid, of als een terroristische multinational? Jezus zei: welk beeld staat er op die munt? De kei-

zer? Welnu geef de keizer wat des keizers is, het is maar geld. Maar geef aan God wat van God is, dat ben je zelf, want wij zijn beeldrager van Hem. "Neem mijn leven laat het Heer, toegewijd zijn aan uw eer."

Wij krijgen op het VKB bureau regelmatig vragen over fiscale kwesties. Een greep. Hoe zit het met de fiscaal aftrekbare vrijwilligersvergoeding? Moeten we als gemeente ook een IB 47 aangifte doen (de betaalde vergoedingen voor losse diensten opgeven)? Wanneer moeten we weer onze jaargegevens publiceren in verband met ANBI? Hoe zit het met de OZB belasting en ons verenigingsgebouw? We hebben een issue met de belastingdienst over overdrachtsbelasting nu we als gemeentes fuseren, hoe zit dat? Moeten we vennootschapsbelasting betalen als we flink wat geld overhouden op onze kerkelijke begraafplaats? Hoe zit het met de BTW en zonnepanelen? Het leuke van de belastingdienst is, dat ze best veel regels en uitleg op hun website hebben staan. Het minder leuke is, dat we veel terug horen, dat bellen en vragen stellen nogal veel tijd in beslag nemen.

Ondertussen proberen we via onze kennisbank op onze website zoveel mogelijk onderwerpen te bespreken. U vindt er een alfabetische lijst van onderwerpen, waar uw vraag wellicht bij zit. Als dat niet het geval is, schroom niet ons bureau te bellen of te mailen. We zijn een klein bureau, dus verwacht u niet dat we op alles *à la deminute* een reactie hebben. Ons hele team is echter zeer gemotiveerd om van alles wat met kerkbeheer te maken heeft het naadje van de kous te weten. Dus we willen helemaal uitzoeken, als we het nog niet weten.

Trouwens: voor 1 juli moet u uw gegevens over 2017 weer voor de ANBI hebben gepubliceerd. Ja, IB 47 aangiftes moeten voor 1 maart worden gedaan. Nee, vennootschapsbelasting ligt niet voor de hand bij een kerkelijke begraafplaats. Tja, OZB-belasting en overdrachtsbelasting: die zijn in beweging en nog onderhavig aan discussie en jurisprudentie. En over BTW en zonnepanelen en de fiscaal aftrekbare vrijwilligersvergoeding vindt u info op onze website.

Kerkelijke onderscheidingen

Tekst & Beeld Nique P.J. Venrooy

Een bijzondere vorm van dienstverlening van de VKB aan gemeenten is het uitgeven van insignes aan vrijwilligers en betaalde medewerkers. Eerst gebeurde dat alleen voor jubilea van beheerfuncties, met een VKB logo en een door het Hoofdbestuur getekende oorkonde, maar sinds enkele jaren ook voor andere functies in de gemeenten, met een Protestantse Kerk-logo en een door de kerkenraad getekende oorkonde. Aan die insignes hangt best wel een stevig prijskaartje. Dat komt doordat a) er nogal wat *"handling"* kosten mee zijn gemoeid, zoals het produceren van de oorkonde, b) de insignes worden gemaakt van edele metalen waarvan de prijzen nogal zijn gestegen (de goudprijs bereikte in 2012, tijdens de tweede Eurocrisis, een recordhoogte en is nog altijd vier keer zo hoog als aan het begin van de eeuw), en c) verder is het productieproces tijdrovend en intensief. In dit artikel volgt een beschrijving van dat proces, door de leverancier van de insignes.

De insignes (knopen en broches) van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de PKN worden al vele jaren geleverd door Promar Sales International. De productie van deze onderscheidingen vindt plaats bij Venrooy Goud- en Zilverindustrie in 's-Hertogenbosch.

Voordat de insignes geproduceerd kunnen worden dient er eerst een stalen persmatrijs ("stempel") gemaakt te worden, waarin alle details van het logo worden weergegeven. Het maken van deze matrijzen is een nauwkeurig werkje dat wordt uitgevoerd door een graveur. Dat

Links boven - De graveur bewerkt de weer te geven afbeelding in een speciaal software-pakket

Rechts boven - De bewerkte afbeelding wordt middels een pantograaf overgebracht in een blok gereedschapsstaal

Links onder - Dit blok gereedschapsstaal wordt tenslotte op hoge temperatuur in een speciale oven "gehard", waarna het gereed is voor productie van de logo's.

Rechts onder - De vaardigheid en het vakmanschap van de goudsmiden komt tot uiting bij onder meer het zagen, vijlen, solderen, puntlassen en zandstralen.

Midden - Na een laatste controle worden de insignes verpakt in een mooi geschenketui.

is wellicht een wat verwarrende term, want het gaat in dit geval niet om het graveren van letters in een sportbeker, maar om het ouderwetse "stempelsnijden". De graveur bewerkt de weer te geven afbeelding in een speciaal software-pakket, waarbij hij precies kan aangeven welke delen van het logo uiteindelijk hoog of laag in het insigne dienen te komen.

De bewerkte afbeelding wordt middels een pantograaf ("kopieer-freesmachine") overgebracht in een blok gereedschapsstaal, waarna de graveur dit zo glad mogelijk gaat afwerken. Immers, elke afwijking of oneffenheid komt terug in het uiteindelijke product.

Dit blok gereedschapsstaal wordt tenslotte op hoge temperatuur in een speciale oven "gehard", waarna het gereed is voor productie van de logo's.

Het produceren van de logo's gebeurt op een zeer grote machine, een zogenaamde frictie-pers, die een druk van zo'n 90 ton kan ontwikkelen. De pers-matrijs wordt in de pers geplaatst en daar wordt een op maat geknipt stukje goud of zilver opgelegd. Na het overhalen van de handel slaat de hamer met een harde klap bovenop de persmatrijs, waardoor het plaatje metaal in de gewenste vorm

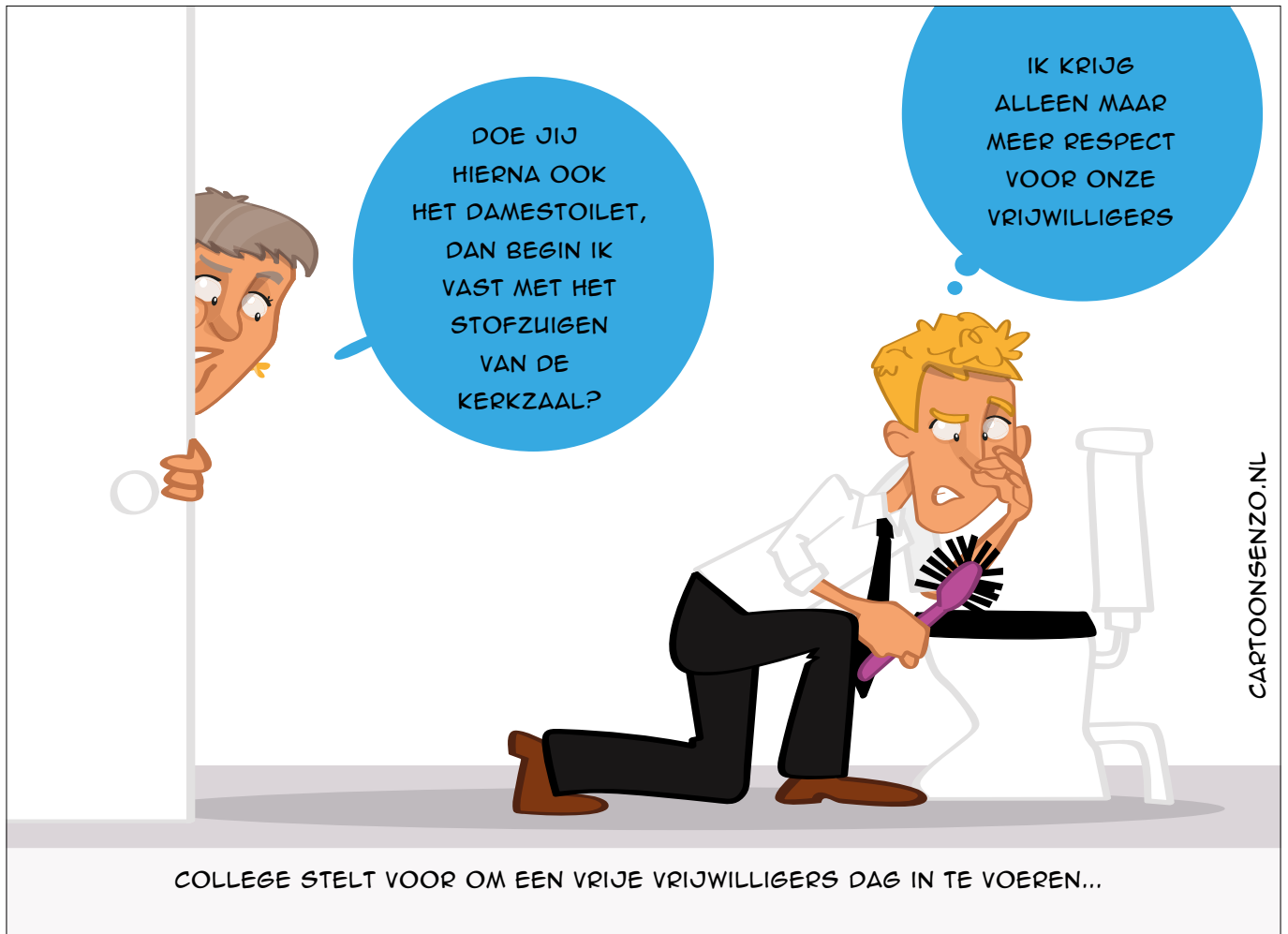
wordt gedrukt. In het plaatje metaal staat nu precies het logo weergegeven.

Hierna gaan de halffabricaten naar de goudsmiden. Zij geven de logo's een groot aantal behandelingen om er het uiteindelijke insigne van te maken. De vaardigheid en het vakmanschap van de goudsmiden komt tot uiting bij onder meer het zagen, vijlen, solderen, puntlassen en zandstralen. Eventueel wordt aan de gouden insignes nog een briljant ('briljant geslepen diamant') toegevoegd.

Om de insignes hun mooie glans te geven worden deze met grote vakkundigheid hoogglanzend gepolijst. Tenslotte volgt het galvaniseren in baden met een zilver- of goudoplossing.

Gedurende het productieproces worden de producten waar nodig ook nog voorzien van het meesterteken van de producent en het betreffende gehalteteken van de Waarborg. Na een laatste controle worden de insignes verpakt in een mooi geschenketui.

► www.kerkrentmeester.nl

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke kerken en gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden.

Afgelopen maand is een nieuw orgel ingeschreven. Het betreft een elektro-pneumatisch orgel met 24 (22) stemmen (2 manualen en zelfstandig pedaal) gebouwd in 1950 door de firma Valckx & Van Kouteren & Co. (Rotterdam) voor de Gereformeerde kerk te Maasland. In totaal zijn er momenteel 5 orgels in de Orgelbank opgenomen. Alle aangeboden orgels kunt u raadplegen op onze website kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met:

Centraal Bureau VKB
Tel. (078) 639 36 63
E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

Alexander Brands Protestantse gemeente te Groningen

WIE:

Alexander Brands is 40 jaar en maakt deel uit van het college van kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente te Groningen. In het centrum van Groningen staat 'zijn' kerk: de Nieuwe kerk. Alexander is accountant en werkzaam bij een regionaal accountantskantoor. "We helpen ondernemers met het inzichtelijk maken van de financiële kant van hun onderneming. Soms door het uitleggen wat de cijfers eigenlijk betekenen en vaak uit het duiden van aandachtspunten en het kritisch meedenken richting de toekomst. Door je financiële kennis kun je ondernemers daar erg mee helpen."

WAAROM:

"De oud-voorzitter van het college van kerkrentmeesters heeft mij destijds gevraagd om kerkrentmeester te worden. Dit vanwege mijn financiële kennis en mijn actieve bijdrage tijdens gezamenlijke vergaderingen. Veel mensen vinden de financiële kant erg lastig en ingewikkeld. Tegelijkertijd is het zo dat de meeste beslissingen die worden genomen wel een financiële kant hebben. We kunnen met elkaar prachtige dingen bedenken die we graag zouden willen doen als kerk en daar komt dan ook een kosten- en opbrengstenkant bij kijken. Andersom kan duidelijkheid over geld ook helpen om goede keuzes te maken. Ik vind het een uitdaging om de financiële kant begrijpelijk te maken, zodat we met elkaar afgewogen beslissingen kunnen nemen. In 2010 ben ik begonnen als wijkkerkrentmeester. Twee keer per jaar wordt er vergaderd met alle wijk-kerkrentmeesters uit de gehele stad Groningen. Dat vind ik altijd interessant en het is leuk

om een bijdrage daaraan te leveren. Sinds juli 2017 ben ik scriba en daarmee lid van het moderamen."

UITDAGING:

"De wereld verandert, waardoor ook de kerk moet mee veranderen. Bijvoorbeeld met moderne manieren van geldwerving, het mogelijk maken van moderne communicatie en een andere wijze van binden van mensen aan de kerk. De afgelopen jaren was er sprake van een daling van inkomsten. Hierdoor zullen we als kerk moeten nadenken hoe we ook in de toekomst kerk kunnen en willen zijn. Een lastige, maar tegelijkertijd inspirerende opgave."

TROTS:

"Bij projecten zie je veel mensen in de kerk die er andere keren niet zijn. Mooi dat we als kerk dan inspiratie en een plek kunnen bieden. Afgelopen najaar heb ik geregeld dat de bezoekers bij de projecten en de kerstnachtdienst een bijdrage via Tikkie (een laagdrempelige manier van elektronisch geld overmaken, red.) konden leveren. Dat ging via een QR-code of een kort webadres. Dat resulteerde in een mooie opbrengst."

TIP:

"De financiële kant van de kerk is soms lastig, maar biedt ook veel mogelijkheden om kerk te zijn. Juist voor de jongere kerkrentmeesters zou een blik op kerk-zijn in de toekomst tot mooie en verfrissende ideeën kunnen leiden. Een mooie uitdaging voor jongere kerkrentmeesters om op deze manier een bijdrage te kunnen leveren."

Viering 100 jaar Bond Nederlandse Predikanten

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Jos Aarnoudse & PR

Op 9 april 2018 vierde de Bond van Nederlandse Predikanten zijn honderdjarig bestaan. Namens de VKB waren de heren Gert Koffeman (DB-lid, portefeuillehouder 'mensen') en Jos Aarnoudse (directeur) bij de viering in de Geertekerk in Utrecht aanwezig. Er was grote belangstelling.

Zoals gebruikelijk begon deze bijzondere predikantendag met een viering, waarbij ook de namen van de ontvallen predikanten uit het voorgaande kalenderjaar werden gememoreerd. Belangrijk moment in het ochtendprogramma was de lezing van professor Miroslav Volf, vermaard theoloog verbonden aan de Yale University uit de Verenigde Staten. Hij hield 'een dijk van een verhaal' zoals één van de aanwezigen het noemde. Zijn jarenlange inspanningen als theoloog komen samen in het zoeken naar het antwoord op de vraag: hoe kan een gearticuleerd christendom een bijdrage leveren aan vrede in een plurale samenleving, en dat in tijden van globalisering en marktdenken? Het gaat om 'public theology'. In religie in het algemeen gaat het om beelden van het goede leven. Er zijn als het ware 'concurrerende' beelden, maar er is ook overlapping. Juist 'exclusivisten' hebben baat bij goede afspraken in een plurale samenleving, want we leven 'onder één dak, in één huis'. Elkaar de tent uitvechten, gaat niet werken. Maar eigenheid opgeven ook niet. Volf was een baken van rust en inspiratie in dit complexe vraagstuk, zoals hij daarover sprak in de Geertekerk. Urgentie, maar geen paniek.

In het middagprogramma was er ruimte voor de *would-*

be dominee Gremdaat. Daar waren in aanvang wel wat wenkbrauwjes bij gefronst, maar het was uitermate vermakelijk en ook zeer leerzaam. Geen viering zonder enige zelfrelativering en zonder zelfspot. De verzamelde predikanten keken aardig in een spiegel, wat hun manieren en maniertjes betreft. 's Middags werd een feestbundel aangeboden die later in ons blad nog nader aandacht zal krijgen: 'Preekijgers, pastores, pioniers'. Predikantschap in de 21e eeuw'. De scheidend voorzitter ds. Pieter Huijzer hield een toespraak en er werd besloten met een forumdiscussie. Die wilde niet echt ontbranden, maar gaf wel aan dat er in alle verschillendheid een verlangen bestaat naar een nieuw soort zelfbewustzijn binnen de (kleinere) kerk en onder predikanten. Het was goed om ook als kerkrentmeestersorganisatie bij deze viering aanwezig te zijn. Predikanten zijn naast kerkelijk werkers, uiteraard samen met alle andere medewerkers, ambtsdragers en vrijwilligers, belangrijke dragers van ons gezamenlijke kerkzijn. Menselijkerwijs gesproken.

Afbeeldingen van links naar rechts:

1. professor Miroslav Volf
2. De viering in de Geertekerk in Utrecht
3. De bundel 'Preekijgers, pastores, pioniers'

Het kerkinterieur op de schop (10):

muur- en gewelfschilderingen

Tekst Marco Blokhuis & Jan Dirk Wassenaar

Iconoclasmie is van alle tijden. Het Bijbelse gebod om geen gesneden beelden te maken, is in verschillende eeuwen zeer letterlijk genomen. Onze tijd ervaart wat dat betreft nog steeds de gevolgen van de Reformatie; tot op de dag van vandaag worden in oude kerken beelden en muurschilderingen teruggevonden die toen zijn verwijderd. Het zijn de stille getuigen van het katholieke gebruik in de Middeleeuwen, een tijd waarin afbeeldingen van bijbelverhalen en heiligenlevens als voorbeeld dienden voor de gelovigen.

In de Middeleeuwen waren eigenlijk alle kerken van beelden, reliëfs en schilderingen voorzien. Op basis van het tweede gebod werden de afbeeldingen direct na de Reformatie of enige tijd daarna weggehakt, witgekalkt of overgeschilderd. Vanaf de negentiende eeuw en vooral in de twintigste eeuw zijn veel schilderingen weer blootgelegd, waardoor de huidige kerkinterieurs nog sterker de ontwikkeling van eeuwen weerspiegelen.

Tegenwoordig worden de schilderingen meer gewaardeerd dan in de tijd dat ze werden ontdekt. Wat we tegenwoordig nog kunnen zien, is maar een fractie van wat er ooit geweest is en ook nog maar een deel van wat is herontdekt. Want lang niet altijd werden de vondsten op waarde geschat. Sommige werden opnieuw aan het oog onttrokken en andere verwaarloosd. Zo is in 1904 in het Utrechtse Westbroek aan de westzijde van de kerk een voorstelling van het Laatste Oordeel ontdekt

en in 1934 van de legende van de drie Levenden en de drie Doden. Het duurde tot 1985 voordat deze werden gerestaureerd. In Hellendoorn kwam in 1936 een voorstelling van het Laatste Oordeel tevoorschijn, weliswaar niet compleet. Bij de restauratie van 1962 werd besloten deze toch weer te bedekken.

Bijbelse verhalen en figuren, heiligen en legendes zijn in kerken afgebeeld en de keuze van het onderwerp werd door allerlei factoren bepaald. Naast afbeeldingen van God de Vader, Jezus en Maria als centrale figuren in de heilsgeschiedenis komen de twaalf apostelen vaak voor als verkondigers van het evangelie, evenals de vier evangelisten. Natuurlijk was een beeld en/of schildering van de patroonheilige van de kerk vanzelfsprekend. In veel kerken was ook de figuur van Christoffel vertegenwoordigd. Hij was immers de heilige die werd aangeropen ter voorkoming van een plotselinge dood. Vandaar dat zijn afbeelding in veel kerken is te vinden aan de westzijde, bij de uitgang van de kerk, zoals in de Zuiderkerk te Enkhuzen, ontdekt in 1954.

De schilderingen werden dus aangebracht op plaatsen die te maken hadden met wat er afgebeeld werd. Zo zijn in het koor – als de plaats van het (hoofd)altaar – vaak afbeeldingen te vinden die een relatie met de eucharistie hebben. In Bozum is Christus in Majesteit te zien op het romaanse absisgewelf. In dat geval gaat het om de voorstelling van de aanwezigheid van Christus in het sacrament.

Westbroek, detail van de legende van de drie Levenden en de drie Doden

Enkhuzen

Bozum

Aalten

Ook de voorstellingen op sluitstenen en gewelbschotels verwijzen vaak naar wat er onder gebeurde. In Loenen aan de Vecht bevindt zich in het koor een fraaie sluitsteen met een Christuskop en in het Gelderse Etten is op een sluitsteen in het koor het Lam Gods met kruisbanier afgebeeld. Onder meer in Aalten en Hengelo (Gld.) zijn apostelreeksen op de koor-muren te zien. Die omgaven het altaar, mogelijk als een verwijzing naar het laatste avondmaal van Jezus.

De apostelen worden ook in verband gebracht met de wijdingskruisen die in verschillende kerken zijn teruggevonden. In Weesp bevinden deze zich op de pilaren in het schip, samen met afbeeldingen van heiligen, onder wie de apostel Bartholomeus.

Ook in de Martinikerk te Franeker zijn heiligen op de pilaren afgebeeld. Toen daar in 1860 gasverlichting werd aangelegd, kwamen deze fresco's toevallig weer tevoorschijn, waarna ze keurig met gordijnen afgedekt werden. Het was nog te vroeg om de schilderijen te laten zien. Pas na de restauratie in de jaren 1940-1943 zijn ze weer zo veel mogelijk in oude luister hersteld.

Bij de restauratie van de kerk van Britsum in de jaren '90 is een opmerkelijk programma van muurschilderingen uit omstreeks 1270 onder de kalklagen aangetroffen en hersteld.

Een Maria met kind in een mandola werd aangetroffen op het gewelf van het schip. De muren en gedeelten van het gewelf van de koorsluiting laten een uitvoerige serie passietaferelen

Weesp

zien: het laatste avondmaal, de gevangenneming, de veroordeling, de geseling, de kruisdraging en de kruisiging. Vanaf de boogzwicken kijken oudtestamentische persoonlijkheden op de lijdensgeschiedenis neer. Er

Weesp

wordt gedacht dat het om Abraham, Isaak, Jakob, Mozes, Aäron, David, Salomo, Jonathan, Absalom en Saul gaat.

Ook de gewelven van kerken werden

Britsum

vaak beschilderd, zowel van stads- als dorpskerken. Een voorbeeld van een stadskerk is de Grote of Onze Lieve Vrouwekerk te Harderwijk. In de jaren 1968-1980 onderging die een grondige restauratie. Bij de werkzaamheden werd een bijzondere vondst gedaan. Er waren wel vermoedens dat de kerk beschilderd was geweest, maar het was een grote verrassing toen een compleet en overdadig beeldprogramma aan schilderingen, op basis van verhalen uit het Nieuwe Testament in de jaren 1561-1562 aangebracht, aan het licht kwam.

In nogal wat kerken zijn schilderingen van het Laatste Oordeel te vinden. Vaak aan de westzijde, zoals in Westbroek, maar ook aan de oostzijde in het koor of op de koor-grens, zoals in de kerken van Delden en Noordbroek. Het Laatste Oordeel maakt herhaaldelijk deel uit van een reeks bijbelse voorstellingen, zoals de geschiedenis van de mensheid ook uitloopt op het Laatste oordeel. Dergelijke reeksen vinden we op de houten gewelven in een aantal kerken in Noord-Holland. Bekend zijn die in de Grote Kerk in Naarden, de Oude Kerk in Amsterdam en de Zuiderkerk te Enkhuizen.

De afbeeldingen met het Laatste Oordeel op de gewelven van de Dorpskerk te Warmenhuizen en de Laurentiuskerk te Alkmaar hebben een bijzondere geschiedenis en zijn misschien wel exemplarisch voor hoe is omgegaan met oude schilderingen. Het Alkmaarse gewelf werd in 1885 door het kerkbestuur verkocht, waarna het in 1901 in het Rijksmuseum terecht kwam. In 1891 werd het gewelf van Warmenhuizen vanuit het

Harderwijk

Naarden

oogpunt van behoud overgebracht naar het Rijksmuseum. Dankzij het toegenomen bewustzijn dat kerkelijk erfgoed het beste tot zijn recht komt op de oorspronkelijke plaats zijn de

gewelven later weer teruggeplaatst en zijn ze nu weer een gewaardeerd en beeldbepalend onderdeel van het kerkinterieur.

Literatuur: E.S. Klinkenberg, 'De middeleeuwse schilderingen in de N.H. Kerk te Britsum', in: Bulletin KNOB 99 (2000) nr. 1-2, p. 26-45; Meta A. Prins, De Grote of Onze Lieve Vrouwekerk te Harderwijk. Geschiedenis en monumentale geschilderde decoratie (Zutphen 2014); Regnerus Steensma, Protestantse kerken. Hun pracht en kracht (Gorredijk 2013); Hanna Visser, 'De restauratie van de schilderingen in Britsum 1998/1999; een impressie', in: Keppelstok 59 (december 1999), p. 214-232; Dirk J. de Vries, Met het oog op het Laatste Oordeel. De geboorte van het individu in de westerse kunst (Utrecht 2014); Marieke van Zanten, Aldus is opgeschilderd. Middeleeuwse muurschilderingen in Friese kerken, 1100-1600 (Groningen/Leeuwarden 1999).

Hoofd kerkelijk bureau van de Protestantse gemeente te Groningen

Tekst Adam van Bergeijk **Beeld** Jan Kerkhof

Jan Kerkhof (63) werkt sinds 2014 op het kerkelijk bureau. Eerder werkte hij in het bedrijfsleven, maar ging de uitdaging graag aan om in deeltijd te werken. "Ik wilde graag wat minder gaan werken, en dat is gelukt. Ik werk twee en een halve dag per week op het kerkelijk bureau." Kerkhof is hoofd kerkelijk bureau en woont in Zuidlaren.

Ondersteunen

Jan Kerkhof noemt op wat er van een hoofd kerkelijk bureau wordt verwacht: "Je moet ondersteunend zijn en de routing binnen de kerk goed kennen." Hij bedoelt de procedures voor bijvoorbeeld het beroepen van een predikant. "Het komt eens in de paar jaar voor, maar je moet steeds goed opletten welke stap je zet in het proces. Ook bij verandering van formatieplaats is het opletten geba-zen. Je overlegt met colleges, commissies en kijkt naar regelingen." De veelzijdigheid van het werk spreekt Jan Kerkhof aan. Het kerkelijk bureau van de Protestantse gemeente te Groningen heeft vijf medewerkers. De medewerkers van het bureau verzorgen ledenadministratie, financiële administratie, het archief, voorzien in het gebouwenbeheer en beheren de verzekeringen van de gemeente. Er zijn vijf en twintig personen in dienst van de gemeente, er worden zes kerkgebouwen beheerd en er wordt advieswerk verricht.

Twee monumentale kerkgebouwen

De Protestantse gemeente te Groningen heeft twee monumentale gebouwen in eigendom. Jan Kerkhof: "Veel van mijn beschikbare tijd wordt besteed aan deze twee kerken. Subsidi-

dies moeten worden aangevraagd, in multifunctioneel gebruik moet worden geïnvesteerd, de orgels vragen bijzondere zorg en het onderhoud moet regelmatig worden gepland en uitgevoerd." De andere kerkgebouwen van de gemeente hebben geen monumentale status. Wel wordt er gekeken naar mogelijkheden om het multifunctioneel gebruik te laten toenemen. De inkomsten zijn meer dan welkom. Want, op dit moment is er een exploitatietekort. "Op dit moment zijn we met nieuw beleid bezig en we denken daarin na over de toekomstige tekorten en hoe die moeten worden opgevangen. We zijn er nog niet uit."

Diensten aan andere gemeenten en stichtingen

Het kerkelijk bureau werkt niet alleen voor de Protestantse gemeente te Groningen. "We werken ook voor een aantal omliggende, kleinere gemeenten en stichtingen die verbonden zijn met de gemeenten." Dat werk bestaat uit administratieve dienstverlening, maar ook wordt het kerkelijk bureau weleens om advies gevraagd. Af en toe organiseren Jan Kerkhof en zijn vier collega's trainingen voor mensen die met ledenadministratie gaan werken. Het kerkelijk bureau maakt

gebruik van de ledenregistratie van Scipio. Verder zijn de kerkelijke gemeenten in de omgeving van de stad Groningen zelfstandig. Jan Kerkhof verwacht niet dat zij snel zullen aankloppen bij het kerkelijk bureau, buiten de gemeenten waarvoor het bureau reeds diensten verricht.

Regelmatig overleg

Jan Kerkhof voert regelmatig overleg met zijn 'opdrachtgever', het college van kerkrentmeesters. "Ook is er eenmaal per maand overleg met het moderamen." Het overleg gaat op dit moment vooral over het nieuwe te ontwikkelen beleid. Op de agenda staat automatisering. "Vooral de website moet een upgrade krijgen. Maar ook communicatie is erg belangrijk. Groningen is echte een studentenstad en goed contact met hen is belangrijk." En op het gebouwenbeheer? Kerkhof: "Natuurlijk, gebouwenbeheer heeft dit moment onze bijzondere aandacht. Niet in het minst vanwege de duurzaamheid. We moeten van het gasverbruik af." Tenslotte zijn de zes wijkgemeenten van de gemeente vaak onderwerp van gesprek. "Op termijn zullen er misschien wijkgemeenten fuseren", vertelt Kerkhof. Kortom, aan werk geen gebrek in de Protestantse gemeente te Groningen.

Actie Kerkbalans

In mei gebeurt er op het gebied van Kerkbalans in de gemeenten niet al te veel, maar achter de schermen zijn de Interkerkelijke Commissie Geldwerving en de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving alweer volop bezig met de organisatie van de Actie Kerkbalans 2019.

Daarbij gaat worden ingezoomd op het vorig jaar geïntroduceerde 10-stappenplan; belangrijke elementen daarvan (formuleer een concreet doel, betrek de jeugd, personaliseer je mailing en benut beeld en emotie) zullen verder worden uitgewerkt en in het najaar in een cursuspakket aan gemeenten worden aangeboden.

Belangrijk is daarbij dat, al voordat gemeenten de actie gaan organiseren, ze zich afvragen wat nu precies de betekenis van hún gemeente voor de leden en de omgeving is, wat maakt de gemeente bijzonder? Wat maakt de gemeente het waard om je (substantiële) bijdrage aan te geven?

Gemeenten zullen worden uitgedaagd over deze vraag na te denken, naar verwachting al vóór de zomer, door middel van een nieuwsbrief en mail aan alle organisatoren van Kerkbalans. De uitkomsten van zo'n denkproces (de 'parels' van de gemeente) zijn om de volgende redenen belangrijk:

- Gemeenten kunnen de resultaten gebruiken in hun (gepersonaliseerde, op de gemeente toegesneden) communicatie over de Actie Kerkbalans 2019
- In het najaar zal een onderzoek plaatshebben naar wat gemeenten en parochies bijzonder maakt; de resultaten daarvan zullen worden bekendgemaakt rond de aftrap van de Actie Kerkbalans 2019
- De landelijke fotowedstrijd Kerkbalans gaat worden herhaald, en gemeenten zullen worden gestimuleerd en ondersteund bij het organiseren van een eigen fotowedstrijd, waarbij het unieke van de gemeenten kan worden gehanteerd als thema voor die wedstrijd. De uitslag van de wedstrijd, zowel landelijk als plaatselijk, kan ook rond de aftrap van de Actie Kerkbalans 2019 worden gecommuniceerd.

Geen Kerkbalans onderwerp, maar wel belangrijk voor de plaatselijke geldwerving is de actie Solidariteitskas die in mei kan worden gehouden. Zoals bekend: gemeenten dragen € 5 per belijdend lid af aan de landelijke kerk die via de commissie steunverlening daarmee individuele gemeenten tijdelijke ondersteuning kan bieden en een aantal landelijke (missionaire) initiatieven zoals studenten-, industrie- en havenpastoraat financiert. In mei wordt daarvoor

in de gemeenten gecollecteerd; materiaal voor brieven aan belijdende leden is te vinden op de website van de Protestantse Kerk: www.lrp-netwerk.pkn.nl/dienstverlening/geldwerving/solidariteitskas.

Het team LRP verzorgt ook indien gewenst uw mailing met acceptgiro aan uw leden; standaard wordt gevraagd om een bijdrage van € 10, maar u bent natuurlijk ook vrij om de leden om iets extra's te vragen. Mei is tenslotte de maand dat er wat meer inkomen is in de gezinnen; vanwege het vakantiegeld en misschien ook al een teruggave van de belastingen...

Actie Kerkbalans

Kerkvitaal
Gemeenteadvies en -begeleiding

“Samen werken
aan een
vitale kerk.”

Anna van Gelrestraat 30
3882CK Putten
www.kerkvitaal.nl

Jan Boer
Tel. 06 111 11 538
Email. janboer@kerkvitaal.nl

■ Protestantse Kerk in Nederland werft dorpskerkambassadeurs

Dorpskerken hebben, vanwege de snel verminderende centrale functie van dorpen en de ontvolking en vergrijzing daarvan, meer dan gemiddeld te maken met de gevolgen van krimp. Het wordt steeds moeilijker om ruimte te vinden voor vernieuwing van geloof en organisatie, passend bij de schaalgrootte en de dynamiek van de dorpskerk.

De Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland heeft naar aanleiding daarvan een visie ontwikkeld, die is neergelegd in het beleidsdocument 'Kerk 2025: waar een woord is is een weg'. Daarin wordt onder andere gesteld: "Er zit een zekere willekeur in het feit dat wijken in een stad of (groot) dorp wel geacht worden

in een algemene kerkenraad samen te komen, en kleinere dorpen die bij elkaar liggen en vaak tot dezelfde burgerlijke gemeente behoren niet."

Dorpskerken zijn weliswaar geworteld in de lokale samenleving, maar om duurzaam en vitaal present te blijven in de dorpen van Nederland lijkt meer samenwerking op zijn plaats. De Dienstenorganisatie wil dorpskerken ondersteunen in het ontwikkelen van een netwerk waar kennis en ervaring vanuit lokale dorpskerken gedeeld en verdiept kunnen worden.

Dit netwerk krijgt de naam 'dorpskerkenbeweging'. Binnen het cluster Ondersteuning Gemeenten van de DO wordt een projectteam van de dorpskerkenbeweging ingesteld. Daaraan wordt nu toegevoegd een drietal dorpskerkenambassadeurs, samen één FTE. Zij zijn al werkzaam als predikant of kerkelijk werker in een dorpscontext en krijgen (daarnaast) een aanstelling als ambassadeur.

Tot hun takenpakket behoren onderzoek en analyse van de behoeften van dorpskerken, en vaak in contact zijn met de verantwoordelijken binnen de dorpskerken. Op basis daarvan ontwikkelen ze een visie op

inspirerend kerk-zijn in en met het dorp. Hierover wordt door de ambassadeurs gepubliceerd en parallel hieraan worden in samenwerking met dorpskerken praktische materialen ontwikkeld die van meerwaarde zijn voor andere dorpskerken. Oogmerk is het bouwen van een netwerk van dorpskerken waarin inspiratie, kennis en ervaring wordt gedeeld.

(delen van dit artikel zijn overgenomen uit de door de DO opgestelde advertentietekst voor de vacature van dorpskerkambassadeurs)

■ Week van de Begraafplaats 2018 26 mei t/m 3 juni 2018

Dit jaar wordt voor de vijfde maal de Week van de Begraafplaats georganiseerd met als thema 'Tussen Kunst & Kist'. Sinds de Week in 2014 voor de eerste maal werd georganiseerd, heeft deze jaarlijkse manifestatie een vaste plek veroverd op de culturele agenda van Nederland.

Tijdens de Week van de Begraafplaats staat kunst op begraafplaatsen centraal. Kunst kent vele uitingen, zoals muziek, dans, theater, literatuur, poëzie, architectuur en beeldende kunst. Al deze kunstvormen komen aan bod tijdens de Week 2018.

Programma

In de Week van de Begraafplaats organiseren ruim honderd begraafplaatsen verspreid over het hele land activiteiten. Ze organiseren open dagen en activiteiten in samenwerking met uitvaartondernemers, steenhouders, educatieve en kunstinstellingen, plaatselijke kunstenaars en andere organisaties. Er vinden lezingen, rondleidingen, excursies, muziekuitvoeringen en kinderactiviteiten plaats rond het thema.

Lokale activiteiten

Begraafplaatsen stellen hun eigen programma samen voor de Week van de Begraafplaats. Op de website www.weekvandebegraafplaats.nl staat een overzicht van alle activiteiten.

► Kerkvitaal, gemeenteadvies en begeleiding

Tekst & Beeld Jan Boer

Jarenlang waren we gewend aan gemeenteadviseurs in verschillende disciplines, in dienst van de landelijke kerk, die op afroep beschikbaar waren. De gemeenteadviseurs kerkbeheer deden dit om niet. Ook de gemeenteadviseurs gemeenteopbouw deden dit, in eerste instantie, voor niets, later betaald. De Synode oordeelde enkele jaren terug dat deze constructie van 'advies op locatie' niet meer haalbaar was. Gemeenten en gemeenteadviseurs werden naar de vrije markt verwezen. Eén van de eerste die deze stap maakte, was senior-gemeenteadviseur Jan Boer van 'Kerkvitaal, gemeenteadvies en – begeleiding'. Sinds een jaar is hij ook VKB-partner.

Meerdere gemeenteadviseurs begeven zich inmiddels op de vrije markt. Waarom ben jij als enige van hen VKB-partner geworden?

"Door mijn opleiding, interesses en ervaring heb ik me altijd al wat op het grensvlak van gemeenteopbouw en de meer zakelijke en organisatorische kant van het gemeenteadvieswerk begeven. Die combinatie, het gelijktijdig betrekken van alle aspecten, invalshoeken en disciplines, vind ik boeiend. Je zou het 'integrale beleidsontwikkeling' kunnen noemen.

Ik ben er ook wel gewoon een beetje ingerold. Al vrij snel kreeg ik de vraag of ik voorzitter van een projectteam in Hervormd Kampen wilde worden. Daar bleek een model nodig te zijn om in verschillende varianten een meerjarenbegroting door te rekenen. Omdat dit niet zomaar voorhanden was, ontwikkel je dat zelf met wat extra functionaliteit. Dat was dan weer net wat men ook zocht in Deventer, waarmee ik er eenvoudig de verschillende scenario's mee door kon rekenen en visualiseren, uiteindelijk uitlopend om van 3 naar 1 kerkgebouw te gaan.

Daar kreeg Apeldoorn vervolgens weer lucht van en ik werd daar gevraagd de commissie toekomstverkenning te leiden. Onderdeel van dit traject was het doorrekenen van het financieel verzelfstandigen van de wijkgemeenten. In een vervolg hierop werd mij ook gevraagd het Kerkelijk Bureau door te lichten. Daarvoor heb ik in een database de verschillende functies van een kerkelijk bureau en de daarvoor benodigde formatie met die van een aantal andere kerkelijke bureaus vergeleken. Dat vonden andere gemeentes ook wel weer interessant en het model groeit dan ook nog steeds. En het aantal trajecten, waarbij kerksluitingen in beeld of aan de orde zijn, lijkt wel eindeloos. Om een paar grotere te noemen, ik werkte daaraan in Deventer, Apeldoorn, Tiel, Kampen, Arnhem, Veenendaal, Scheveningen en Zwolle. En er staan er al weer een paar op de rol..."

Is dat laatste allemaal niet heel deprimerend?

"Ja en nee. We zien inderdaad dat veel gemeenten het moeilijk hebben om het hoofd boven water te houden, zowel financieel als wat bestuurskracht betreft. Daarachter spelen vergrijzing en verminderde betrokkenheid een grote rol. Als je dat op je in laat werken, is dat best schokkend ja.

Tegelijkertijd is het mooi om gemeenten te kunnen begeleiden in zo'n lastig krimpproces. Want laten we eerlijk zijn: als gevolg van de krimp komt er vaak meer spanning op de relaties te staan. Bijvoorbeeld tussen de predikant en kerkenraad, met daarin nog weer de specifieke rol van het college van kerkrentmeesters. Maar ook tussen de wijkkerkenraad en algemene kerkenraad kan het wringen. En dan hebben we het nog niet over de andere gemeentelieven gehad. Het is vaak vaak best spannend, waarbij mijn opleiding tot mediator soms wel de belangrijkste lijkt. Als neutrale, ervaren en betrokken buitenstaander kan ik echt iets toevoegen aan het proces. In die zin vind ik dat ik echt mooi werk heb.

En het is ook niet allemaal krimp wat de klok slaat. Naast de opzet van meerdere pioniersplekken mocht ik het proces van het ontstaan en de uitbouw van de Fontein in Apeldoorn begeleiden die in ledental al een paar keer verdubbeld is en begeleid ik momenteel een beleidstraject van de Fontein in Nijkerk, die in relatief korte tijd groeide van 250 naar 2050 leden."

Dat klinkt mooi, maar wat is je geheim?

"De kunst is om in de grote veranderingsprocessen aan te sluiten bij de gemeente en tegelijkertijd het doel helder voor ogen te houden. Je wilt mensen meenemen in een proces dat vaak ook hele negatieve kanten voor hen heeft. Het is een voortdurend communiceren waarom ingrijpende maatregelen nodig zijn. Je doet het als gemeente ergens voor. Je wilt een vitale gemeente blijven of wor-

den. Het draait vooral om draagvlak. Kan een gemeente een besluit meedragen, zich er mede verantwoordelijk voor voelen? Hoe organiseer je dat? Dat zijn de vragen die belangrijk zijn als je aan het begin van een traject als procesarchitect het plan van aanpak doordenkt. Daarbij gaan draagvlak en daadkracht hand in hand.

Een kerk sluiten is niet zo ingewikkeld. Maar men rekent zich vaak rijk met de bezuiniging, terwijl je even later de rekening krijgt gepresenteerd: Mensen die minder of helemaal niet meer bijdragen. De kunst is om zo zorgvuldig en met passie te werk te gaan dat je wel die bezuiniging kunt realiseren, terwijl dit geen negatieve gevolgen heeft op de inkomsten. En daar komt best een portie creativiteit bij kijken.

Elke gemeente en elke situatie is weer anders. De gerichtheid om vitaal te blijven of te worden is overal hetzelfde. Het is mijn verlangen daar een bijdrage aan te leveren. "Terugkerende thema's zijn flexibiliteit en draagvlak."

Een ander thema wat in veranderingsprocessen belangrijk is, is flexibiliteit. Het is een illusie dat je een nieuwe organisatie neerzet voor de komende honderd jaar. De kerk zal blijven veranderen. Daarom is het belangrijk dat je een wendbare organisatie hebt. De inzet van predikanten speelt hier een belangrijke rol. Kun je ook de formatie flexibiliseren? Vaak zijn daar wel creatieve oplossingen te bedenken, die tegelijkertijd recht doen aan de rechtspositie van de predikant. Daarbij is het wel zaak wat verder vooruit te denken. Krimp zonder kramp is, naast de overtuiging dat de kerk ook van 'de Heer der kerk' is, vooral anticiperen op mogelijke ontwikkelingen."

Hoe kijk je eigenlijk terug op de overgang van in dienst bij de dienstenorganisatie van de kerk naar het opereren op de vrije markt?

Laat ik vooropstellen dat ik het niet heb gezocht. Binnen de Dienstenorganisatie voelde ik me ook wel 'ondernemer binnen de onderneming' en mede omdat ik veel betaalde dienstverlening binnenbracht kreeg ik veel ruimte. Wat destijds niet is gecommuniceerd, is dat de dienstverlening op de vrije markt duurder zou worden voor gemeenten. Zo zit er nu geen subsidie meer op onze tarieven en moeten we ook BTW in rekening brengen. Toch heeft het zeker ook voordelen en geeft het nieuwe mogelijkheden. Binnen een paar grote trajecten ben ik nu projectleider

die zelf een aantal specialisten in huurt. En onlangs heb ik zelf iemand aangenomen. Dat was eerder natuurlijk niet mogelijk.

Ben je dan geen zzp-'er meer?

Eh nee, dat denk ik dan niet meer. Nieuwe collega Bernhard Vosselman is een goed opgeleide gemeenteadviseur en heeft veel ervaring in Communicatie en Marketing. Hij weet dat concreet te vertalen naar het gemeentewerk en heeft frisse ideeën. Het 'werven van betrokkenheid', verbindingen leggen, samen voor een doel staan heeft alles te maken met de vitaliteit van de gemeente.

De meeste begeleidingstrajecten komen in aanmerking voor subsidie

Ik kom nog even terug op die subsidie, die destijds gegeven werd op het tarief van de gemeenteadviseur. De meeste trajecten die we nu begeleiden hebben het aspect van vitalisering en/of innovatie in zich, en zijn daarmee subsidiabel. Via het Bureau Steunverlening van de landelijke kerk is de inhoud van de solidariteitskas momenteel goed bereikbaar. Zo kan ik meer voor de gemeenten doen terwijl ze dat uiteindelijk niets of weinig kost. We bereiden een subsidieaanvraag graag samen met de gemeente voor."

► www.kerkvitaal.nl

Over Jan Boer

Na een opleiding Vervoerkunde (Verkeeracademie Tilburg en TU Delft) ben ik mijn werkzame leven begonnen bij Philips Telecommunicatie Industrie in het projectmanagement. Daarna maakte ik de overstap naar het organisatieadvieswerk bij AT&T.

In deeltijd volgde ik de opleidingen tot godsdienstleraar en kerkelijk werker aan de Christelijke Hogeschool Ede. Ondertussen maakte ik de switch naar het kerkelijk werk als jeugdwerkadviseur.

In de plaatsen waar ik woonde, was ik ouderling (en daarnaast scriba) en verder initiatiefnemer van en langdurig actief in diverse andere vormen van kerkenwerk.

Met deze opleidingen en brede ervaring kon ik in 2008 gemeenteadviseur bij de Protestantse Kerk in Nederland worden en vervolgens in 2012 senior-gemeenteadviseur voor Gelderland. Totdat de landelijke kerk besloot met 'alle advies op locatie' te stoppen en dit aan 'de markt' over te laten. Dat was voor mij het signaal om mij, met overtuiging, in september 2016 op die markt te begeven. Momenteel ben ik freelance senior gemeenteadviseur bij 'Kerkvitaal', gemeenteadvies en begeleiding' en begeleid ik in verschillende rollen een tiental gemeenten in hun veranderingsproces.

Privacy wetgeving

► Stand van zaken

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Autoriteit Persoonsgegevens

In het februarinummer van 'Kerkbeheer' is de nodige aandacht besteed aan de veranderingen in de privacy-wetgeving die op 25 mei 2018 ingaat. De informatie die daar stond, is te vinden op onze website (zie bij de kennisbank het alfabetische register om het snel te vinden). Ook op de website van de Protestantse Kerk is de benodigde informatie te vinden.

Ondertussen evolueert de discussie over de betekenis van de AVG voor kerkgenootschappen. Is er nu sprake van een trendbreuk met de wetgeving op de bescherming van persoonsgegevens die we in ons land al vele decennia hebben (en het laatst

ari beloofde model privacystatement voor plaatselijke gemeenten nog niet gereed is, maar nu wordt voorzien in mei. Parallel daaraan zullen wij als VKB half mei een model beleidsplan inzake privacy op onze website publiceren.

informatie dan ook voor alle betrokkenen bij een kerkgemeenschap beschikbaar moet kunnen zijn. Waar liggen daar precies de grenzen? Een ander punt is het 'recht op verwijdering'? Je kunt je voorstellen dat een klant of een abonnee zich geheel wil laten uitschrijven, maar hoe zit het bij de kerk met onomkeerbare gebeurtenissen als doop, belijdenis, en andere rituele en sacramentele gebeurtenissen in een mensenleven? Die worden immers gearchiveerd. De kerk gaat die gegevens niet verwijderen. Er kan hoogstens geadmistreerd worden dat iemand te kennen heeft gegeven zich niet meer als lid te beschouwen. Er zou een onderscheid gemaakt kunnen worden tussen de digitale ledenadministratie en een papieren registratie van rituelen en sacramenten.

Zodra er over deze en andere specifieke zaken meer duidelijkheid komt, zullen we daar aandacht aan besteden. Ondertussen is het zaak om wel degelijk aan de slag te gaan om te inventariseren waar en door wie er in uw gemeente persoonsgegevens worden verwerkt, welke waarborgen er tegen datalekken zijn geregeld, en wie er in uw gemeente verantwoordelijk wordt om het privacy-beleid in de gaten te blijven houden.

AUTORITEIT
PERSOONSgegevens

werd bijgesteld in 2016), of ligt de AVG in het verlengde van wat er al was? Wat betekent dit voor kerkgenootschappen in de specifieke toepassing van de regels op het kerkelijk leven? In ieder geval is de Uitvoeringswet AVG in de Eerste Kamer nog niet afgerond op het moment dat ik dit schrijf (half april). Ook de verhelderende gesprekken tussen de Autoriteit Persoonsgegevens en het CIO zijn nog niet afgerond. Dit althans meldde de jurist van de Dienstorganisatie mr. Jaap Broekhuizen tijdens een overlegbijeenkomst die ik 12 april bijwoonde en werd bevestigd tijdens de synodezitting op 20 april. Het betekent dat het in febru-

Uit documentatie vanuit het CIO blijkt dat er naast de elementen die al in februari genoemd werden, nieuwe elementen in de discussie boven komen. Zo is de AVG geheel toegespitst op het individuele belang van de burger. Ook in relatie tot een organisatie, waarvan hij of zij lid of klant e.d. is. Maar in de kerk is één van de doelstellingen (bijna alle kerkgenootschappen kennen die op de één of andere manier) het vormen van een gemeenschap. Om te kunnen fungeren als gemeenschap hebben betrokkenen informatie van elkaar nodig. Hoort het niet tot het gerechtvaardigde belang van de kerk, dat deze

Generale synode april 2018

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Jos Aarnoudse & PR & Xander de Rooij.

Donderdag en vrijdag 19 en 20 april kwam de Generale Synode van de Protestantse Kerk bijeen in Doorn. De donderdag stond vooral in het teken van benoemingen en inhoudelijke onderwerpen (hoewel het onderwerp 'catechese' van vrijdag daar ook zeker bij hoort). Vrijdag was toch vooral de dag dat de finale besluitvorming rond kerkordevoorstellen in verband met Kerk 2025 plaatsvond.

De meest in het oog springende benoeming was die van dhr. ing. Jurjen de Groot (1975) tot Algemeen Directeur van de Dienstenorganisatie per 1 juni 2018. Dhr. De Groot maakt de overstap vanuit zijn functie als operationeel directeur van de IZB (organisatie voor zending in Nederland). Een nieuwe generatie leiders treedt aan, zou je kunnen zeggen, met zowel een nieuwe synodepreses als een nieuwe algemeen directeur. Donderdagmiddag stonden op het programma: de overhandiging van een boekje over de nieuwe classis aan professor Leon van den Broeke, aandacht voor de 70-jarige Wereldraad van Kerken, een lezing van professor Dorottya Nagy over migratie, de publicatie van de handreiking 'Tot Gods eer' (over liturgie) en de vestiging van een bijzondere leerstoel voor geestelijke verzorging bij de krijgsmacht. Ook werd er tijdens de synode dus aandacht besteed aan de catechese (JOP en HGJB hielden een gezamenlijke presentatie) en aan het 70-jarig bestaan van de staat Israël.

Ten aanzien van de kerkordevoorstellen die samenhangen met de reorganisatie van de kerk, ging het voornamelijk over de in te voeren maatregelen om een cultuur van mobiliteit onder predikanten te kunnen bevorderen. Eén punt zou nader bestudeerd worden (de mogelijkheid om een overgangscompensatie te verstrekken aan dominees die een beroep naar een kleinere plek aannemen). Het advies was om dit niet te doen, hetgeen door de synode werd overgenomen. Andere voorstellen die al in eerste lezing in november door de synode waren aanvaard, kwamen na de consideraties in het land terug op de synodetafel, ter vaststelling in tweede lezing (dus finale besluitvorming). Het opmerkelijkst was, dat het Generaal College voor de Kerkorde (GCKO), dat met voorstellen komt op basis van weging van de consideraties uit het land, het voorstel deed om bij nader inzien de 12-jaarsregeling niet door te laten gaan. Die regeling was een onderdeel van het hele pakket maatregelen dat de synode

Ag. punt 17/T1 Kerkordevoorstellen deel 3 - tweede lezing (GS 18-05) Tegenvoorstel

Tegenvoorstel bij agendapunt 17

kerkordetexten doel 3, tweede lezing (GS 18-05)
ord. 3-26-2a

Dit tegenvoorstel heeft de strekking om ord. 3-26-2a zoals dit in eerste lezing door de generale synode is vastgesteld (november 2017) nu ook in tweede lezing vast te stellen. Het gaat hierbij om de volgende tekst:

'Op gezamenlijk verzoek van de kerkenraad en de predikant die ten minste twaalf jaar als predikant voor gewone werkzaamheden aan een gemeente verbonden is en recht heeft op wachtgeld, kan het breed moderamen van de classicale vergadering de predikant tosmaken van de gemeente.'

Voor de argumentatie van dit tegenvoorstel verwijzen de indieners naar de brief van het moderamen over dit onderwerp d.d. 10 april 2018 met bijlage.

De indieners merken hierbij op, dat indien dit tegenvoorstel wordt aanvaard het moderamen de synode zal voorstellen om als invoeringsdatum van dit ordinaartikel januari 2021 te kiezen.

Eerder was hier sprake van september 2020 (twee jaar nadat de classispredikanten hun werkzaamheden hebben aangevangen - zie rapport GCKO pag. 12, regel 8 e.v.). Omdat het moderamen tevens voorstelt dat er in april 2020 nog een nader moment zal zijn van bezinning op het wellicht alsnog niet invoeren van dit artikel en de BCKP de financiële consequenties van deze regeling moet kunnen begroten, kan dit dan op zijn vroegst voor h. jaar 2021.

ds. Saskia van Meggelen
okr. Max van der Klooster
o. Yke Lühemburg
d. Jeannette Gajgaard

in 2017 aannam, zoals was voorgesteld door de daarvoor ingestelde Werkgroep Mobiliteit, waaraan ook de VKB deelnam. De regeling behelst dat als een predikant 12 jaar ergens gestaan heeft, predikant en kerkenraad met wederzijds goedvinden kunnen besluiten om uit elkaar te gaan. Daarvoor is dan een financiële regeling getroffen, die het mogelijk maakt, maar die tegelijk ook wel zowel door predikant als gemeente gevoeld zal worden. De Generale Raad van Advies sloot zich aan bij het GCKO. Edoch, het moderamen van de synode gaf zich niet zo gauw gewonnen en diende een beargumenteerd tegenvoorstel in. Het tegenvoorstel werd door de scriba van de synode dr. De Reuver verdedigd. Het behelste dat de maatregel toch aangenomen zou worden, maar dat die nog wat later ingevoerd zou worden (besloten was al om de regeling pas in te laten gaan nadat de classispredikanten twee jaar aan het werk zouden zijn). Dan zou in 2020 alsnog een go / no go moment kunnen worden ingebouwd. Het tegenvoorstel van het moderamen werd met een ruime meerderheid door de synode aanvaard.

■ Contributie 2018

Tijdens de Algemene Ledenvergadering werd het voorstel om de contributies voor 2018 te verhogen met 4,5 % aangenomen (2 % i.v.m. inflatie en kostenstijging en 2,5 % i.v.m. noodzakelijk investering t.b.v. VKB als vereniging in de regio's). Helaas

stonden in de vergaderstukken voor de Algemene Ledenvergadering verkeerde bedragen vermeld voor de contributie van 2017 (die gelijk was aan die van 2016) en dus ook voor die van 2018. De juiste bedragen zijn hieronder te vinden.

Ledental gemeente	Contributie 2017	Contributie 2018
tot 500	€ 179	€ 187
tot 1000	€ 256	€ 267
tot 2000	€ 332	€ 347
tot 3000	€ 409	€ 427
tot 4000	€ 487	€ 509
tot 5000	€ 557	€ 582
vanaf 5000	€ 635	€ 664

■ Gewone helden Een kleine ethiek van het vrijwilligerswerk Katrien Schaubroeck

Kerkrentmeesters en andere vrijwilligers die willen reflecteren op hun denken en handelen kunnen de nodige denkstof tot zich nemen door het lezen van het boek *Gewone helden: Een kleine ethiek van het vrijwilligerswerk*.

Een Vlaamse filosofieprofessor verdiepte zich in de morele waarde van vrijwilligerswerk. In een drietal hoofdstukken wordt hierop een antwoord geformuleerd. Vrijwilligerswerk is moreel goed omdat het een uitdrukking is van zorgzaamheid (p. 65). Vervolgens blijkt vrijwilligerswerk goed te zijn voor de samenleving: vrijwilligerswerk als attitude van vertrouwen en een uitnodiging tot vriendschap (p. 104). Tenslotte komt vrijwilligerswerk ten goede aan het persoonlijke welbevinden. Wat als betekenisvol wordt ervaren, verschilt van persoon tot persoon. Daarom is het noodzakelijk dat vrijwilligerswerk alleen waardevol is wanneer het vrijwillig wordt verricht.

Het boek is vlot geschreven, prettig leesbaar en voorzien van ondersteunende en aansprekende voorbeelden.

Gewone helden – Een kleine ethiek van het vrijwilligerswerk – Katrien Schaubroeck, Den Haag: Acco Nederland, 2016, 157 pagina's. Verkrijgbaar o.a. via bol.com voor € 18,50

► **Week van de begraafplaats 2018**
26 mei t/m 3 juni

Dit jaar wordt voor de vijfde maal de Week van de Begraafplaats georganiseerd. Het thema van de Week is Tus- sen Kunst & Kist. Sinds de Week in 2014 voor de eerste maal werd georganiseerd, heeft deze jaarlijkse manifesta- tie waarbij begraafplaatsen centraal staan, een vaste plek veroverd op de culturele agenda van Nederland.

► **1 juli uiterlijke publicatieplicht ANBI**

1 juli is een belangrijke datum voor kerkgenootschappen. Op die datum moeten namelijk de jaarcijfers over 2017 gepubliceerd zijn.

Kalender voor kerkrentmeesters

Juni:

- Toezending door de kerkenraad van de vast- gestelde jaarrekening aan het Regionaal Col- lege voor de Behandeling van Beheerszaken.
- Betaling Maandnota
- Publicatie kerkblad over de stand van za- ken van de in januari actie Kerkbalans (stand van toezeggingen, bijdragers, e.d. en het mogelijk te verwachten resultaat).
- Huurtarieven verhuur kerkelijke gebou- wen per 1 juli aanpassen waarover de aankondiging in april plaatsvond.

Juli / augustus:

- Rappelleren van gemeenteleden die hun toe- zegging voor de betreffende termijn, indien die verstreken is, nog niet hebben betaald.
- Betaling Maandnota.
- Bespreking meerjaren onderhoudsplan

Voorlichtingsboek 'Ruimte'

Leverbaar is het boekje "Ruimte" dat voor verschillende doeleinden geschikt is. In de eerste plaats kan het gebruikt worden voor de belijdeniscatechisanten om hun informa- tie te geven over de financiële behoefte van kerk en plaat- selijke gemeente, over de bestuurlijke opbouw van de kerk, enz. Verder is dit boekje uitermate geschikt om uit te reiken aan de vele vrijwilligers die zich voor de plaatselijke gemeente inzetten. Tenslotte kan dit boekje op gemeen- teavonden gebruikt worden om informatie te geven over de gehele organisatie van kerk en gemeente. 'Ruimte' is een fraai geïllustreerd boekje, dat informatie biedt die van belang is voor alle leden, die wat meer over kerk en gemeente dienen te weten.

De prijs voor dit boekje, bedraagt € 2,92 (VKB-ledenprijs € 2,65) exclusief verzendkosten.

Handleiding voor kerkrentmeesters

Leverbaar is de 20e en herziene druk van de Handleiding voor kerkrentmeesters. Het boekje is een naslagwerk en verwijsgids voor iedereen die in dienst van de kerk bezig is met de facilitaire ondersteuning van het gemeentewerk. De kosten voor de handleiding zijn € 14,58 (VKB-ledenprijs € 13,25) exclusief verzendkosten.

Het voorlichtingsboekje en de handleiding zijn verkrijg- baar via de webshop: www.kerkrentmeester.nl. Of per e-mail via info@kerkrentmeester.nl.

Algemene ledenvergadering 14 april 2018

Voorzitter mr. Peter de Lange opende de vergadering met een woord van welkom aan allen, maar in het bijzonder aan dhr. D. Bijl, erelid en aan dhr. J. Schinkelshoek, voorzitter van de RPG. Later ook aan dr. De Reuver. Hij las uit de Bijbel een passage uit Galaten 6, stond stil bij de uitspraak: 'draagt elkanders lasten' en ging voor in gebed.

In zijn jaartoespraak stond de voorzitter stil bij het voorgenomen beleid voor de aankomende vier jaar. De VKB gaat door met een integraal intact gelaten bureau in Dordrecht, maar blijft gericht op samenwerking. Er zijn vier belangrijke projecten gedefinieerd. In de meivergadering van het hoofdbestuur zal een nieuw beleidsplan 2018-2022 worden vastgesteld en dan ook op de website van de VKB worden gepubliceerd. De Lange stond stil bij de veranderingen in de kerk op basis van Kerk 2025. De reorganisatie naar elf classes vindt in 2018 plaats. De VKB zal zich daarnaar richten. Het vertrouwde concept 'klavertje vier' dient te worden aangepast. Er wordt uitgekeken naar hoe de nieuwe praktijk, ook met het verschijnen van de classispredikanten, zal gaan uitpakken.

Tenslotte noemde de voorzitter het eeuwfeest van de VKB dat in het verschiet ligt. De VKB zelf is ook in verandering. Er is sprake van een bestuurswijziging naar een kleiner bestuur, naar het installeren van een ledenraad en naar een forsere rol voor de afdelingen. Er is sprake van een nieuwe periode die ingaat. Dat zal ook gelden voor het voorzitterschap. De Lange zal dit jaar terugtreden. In het najaar zal er een afscheidssymposium worden georganiseerd.

Het verslag van de ALV-vergadering van 22 april 2017 werd zonder opmerkingen vastgesteld. Dat gold ook voor het jaarverslag van het hoofdbestuur over 2017. Penningmeester Van der Burg lichtte kort de jaarrekening en het contributievoorstel toe. Ook dit agendapunt leverde geen vragen op. De jaarrekening werd vastgesteld met dank aan de penningmeester en de commissie Financiële en Fiscale Zaken (FFZ). Met regelmatig terugkerend applaus werden de heren De Vries, Kamminga, Bol en Buddenberg benoemd of herbenoemd tot lid van het hoofdbestuur, alsook mw. Sommer-De Vries.

Er werd geen gebruik gemaakt van de rondvraag. De voorzitter gaf dhr. Schinkelshoek, voorzitter van de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving wat ruimer de gelegenheid om zijn verhaal te doen. Schinkelshoek presenteerde, ondersteund met aansprekende dia's, de achtergrond van de inspanningen vanuit de RPG om de plaatselijke geldwerving in de gemeenten te stimuleren en te ondersteunen. Ook deelde hij een eerste inschatting (op basis van de jaarlijkse steekproef) van de opbrengst mee. De trend is nog niet gekeerd van min naar meer, maar er is wel sprake van minder min, plus een groter aantal gemeenten met stabiele of hogere opbrengsten.

Na de pauze hield dr. René de Reuver de eerste VKB-lezing over het thema 'De kerkrentmeester en Kerk 2025'. In een korte eerste reactie legde de directeur van de VKB, drs. Jos Aarnoudse, hem een aantal vragen voor, waarna er nog een levendige uitwisseling van gedachten met de aanwezigen in de zaal plaatsvond. Het geheel werd afgesloten met een optreden van organist/pianist Gert van Hoef. Opwekkend en meditatief, om alle indrukken van de morgen te laten bezinken. Na afloop was er een gezamenlijke lunch.

(Jaartoespraak, VKB-lezing en eerste reactie zijn na te lezen op de VKB webstite)

Verslag van jaarvergadering afdeling VKB Drenthe, d.d. 12 maart te Beilen

Tijdens deze jaarvergadering, waarbij bijna veertig mensen aanwezig waren, werd de voorgenomen fusie van de VKB Drenthe met VKB Groningen besproken. Ook was er een inleiding door landelijk VKB-voorzitter mr. Peter de Lange.

Fusie VKB Drenthe met VKB Groningen

Per 1 juni zullen deze afdelingen van de VKB gaan fuseren, waarmee een regionale afdeling Groningen- Drenthe wordt gevormd. Hiermee wordt aangesloten bij de nieuwe indeling van de regionale classes.

Inleiding door mr. Peter de Lange

In zijn inleiding ging landelijk VKB-voorzitter mr. Peter de Lange in op de geschiedenis en de toekomst van de VKB. Zijn inleiding 100 jaar kerkbeheer startte met een historisch overzicht waarbij hij wees op de belangrijkste aandachtspunten van de afdelingen, zoals contact met

de gemeenten en het organiseren van cursussen voor kerkrentmeesters.

Daarna gaf hij aan dat in navolging van de landelijke Kerk ook het landelijk bestuur van de VKB gereorganiseerd zal worden, waarbij gestreefd wordt naar een kleiner en effectiever bestuur. In dit kader past ook de fusie van de VKB-afdelingen Drenthe en Groningen.

De problemen bij de plaatselijke kerken gaan vaak over krimp en tekorten op verschillende beleidsterreinen. Het is daarom belangrijk om vooruit te denken met behulp van beleidsplannen en begrotingen. Ook vernieuwing is hierbij belangrijk. De VKB stimuleert deze vernieuwing onder de naam proactief kerkbeheer. De VKB gaat praktisch invulling geven aan proactief kerkbeheer door middel van een viertal projecten:

- Project gezamenlijke kennisvalorisatie (valorisatie betekent dat de beschikbare middelen en kennis daadwerkelijk wordt ingezet en toegepast, red.): het delen van relevante kennis, cijfers en systemen binnen een kerkelijke stichting waarin, naast de VKB,

- de Dienstenorganisatie en KKA/KKG participeren.
- Project proactief kerkbeheer: het ontwikkelen van een digitaal analyse-instrument voor plaatselijke kerkrentmeesters.
- Project academy kerkbeheer: opleiding, training en deskundigheidsbevordering van kerkrentmeesters.
- Project innovatie geldwerving: de wereld van fondsen en geldwerving is sterk in beweging. Bij nieuwe vormen van kerk- en gemeentezijn horen ook nieuwe technieken en instrumenten, o.a. op het gebied van geldwerving.

Dit zijn in feite de hoofdthema's waarmee de VKB in de komende jaren aan de slag wil gaan.

De Lange benadrukte ook nog dat het aanvankelijk de bedoeling was om samen met de Dienstenorganisatie en de KKA/KKG een organisatorisch verband te creëren. Hieraan zaten helaas te veel voetangels en klemmen waardoor besloten is dit niet door te zetten.

Er zal dus ook voor de afdelingen in de komende jaren het nodige veranderen, maar met een betrokken en slagvaardige VKB zal de noodzakelijke verbinding met maatschappij en samenleving zeker gehandhaafd blijven.

Verslag van jaarvergadering afdeling VKB Friesland, d.d. 19 maart te Leeuwarden

Tijdens deze jaarvergadering, waarbij een kwart van de Friese colleges aanwezig was, stond het onderwerp Kerk2025 op de agenda. In een situatie van krimp gaat al snel de aandacht uit naar de betaalbaarheid van gebouwen.

Kerk2025

Projectleider van Kerk 2025, ds. Lieuwe Giethoorn, gaat in op het programma van Kerk 2025. Kerk 2025 is geen reorganisatie, maar een pleidooi om inhoudelijk focus aan te brengen in de activiteiten in de kerk. In Friesland hebben veel kleine dorpsgemeenten moeite met het voortbestaan; dat gaat dorpsgemeenschappen aan, maar ook de kerkelijke gemeenschap in deze plaatsen hebben te maken met krimp. Veel energie kan dan gaan zitten in de moeite om het voortbestaan. Ds. Giethoorn pleit voor een aanpak waarbij wordt gericht op de kern, dat is het evangelie van Jezus Christus. Vanuit die concentratie op de kerk kunnen andere vragen volgen: 'zijn we met de goede dingen bezig', 'welke activiteiten laten iets van de kern zien' en 'welke activiteiten hebben eigenlijk weinig te maken met de kern'. Een paar sleutelwoorden uit Kerk 2025: transparantie, ruimte en eenvoud. Bij transparantie gaat het om de kern van het kerk zijn, ruimte is nodig om gemeenten hun eigen vorm te laten kiezen en eenvoud is nodig om passende structuren (gaven, mensen en middelen) te organiseren.

Beheer (door kerkrentmeesters) is een geestelijke zaak en vraagt om deskundigheid, zorgvuldigheid en integer bestuur. Daarom is er een speciaal college en daar bovenop nog toezicht op het beheer. Wat te doen als de vreugde in het beheer ontbreekt? Maak als gemeente keuzes in wat je wel en niet kunt doen, behorend bij het profiel van de gemeente. En, deel als gemeente gaven met buurgemeenten. Maak gebruik van elkaars kennis en ervaring.

Als het niet meer gaat, is het zaak om de ogen niet te sluiten voor de werkelijkheid. Wees realistisch en kijk vooruit. Zoek hulp bij andere gemeenten, ambtsdragers, adviseurs en de VKB.

De gehele presentatie is toegestuurd aan alle colleges van kerkrentmeesters in Friesland. Exemplaren zijn op te vragen bij het bureau van de VKB in Dordrecht: info@kerkrentmeester.nl

Verslag uit de praktijk door ouderling-kerkrentmeester Stuursma

In het noordoosten van de classis Dokkum is een gedachteswisseling tot stand gekomen. Bij dit initiatief wordt door de veertien deelnemende gemeenten nagedacht over presentie van de kerk in combinatie met plaatselijke zelfstandigheid. Men bekijkt de mogelijkheid of er gezamenlijk een predikant kan worden beroepen en de wenselijkheid van één fonds waaruit deze predikant kan worden betaald. Na een voorlichtingsavond zijn er nog negen gemeenten over die gaan samenwerken in een cluster. Volgens zijn er aan deze gemeenten vragen gestuurd die moeten worden beantwoord. Het gaat onder andere over leeftijdsopbouw, werkzaamheden van de predikant of kerkelijk werker en de wenselijkheid om diensten elders bij te wonen. De reacties uit deze vragenronde worden in een vergadering besproken waarna men verdere stappen zet.

Huishoudelijke zaken

Bij de huishoudelijke zaken werd het jaarverslag 2017, de jaarrekening 2017, het verslag van de ledenvergadering en het verslag van de kascontrolecommissie besproken en/of goedgekeurd.

Verhuizing VKB bureau

Eind 2017 werd het kantoorgebouw waarin ons bureau is gevestigd gekocht door een Dordtse projectontwikkelaar. Al heel snel bleek dat het gekocht was om er een andere bestemming aan te geven. Dat is wel begrijpelijk. Het gebouw waarin ons bureau is gevestigd, is ondanks de goede faciliteiten en de prima plek, nooit vol geweest. Er is heel wat kantoorleegstand in en rond Dordrecht. Daarentegen is de vraag naar appartementen, zeker rond de historische binnenstad, enorm. Kortom: er komen appartementen in.

Omdat ons vijfjaarlijkse huurcontract eind 2018 afliep en het netjes voor eind 2017 werd opgezegd, moesten we dus op zoek naar een andere locatie. De eerste vraag die het dagelijks bestuur in januari moest beantwoorden was: blijven we in Dordrecht? In december werd nog binnen het hoofdbestuur de keuze gemaakt om het VKB-bureau integraal in tact te laten. Er is op dit moment geen reden om naar elders te verhuizen. Als we niet hadden gemoeten, waren we ook gewoon in Dordrecht op de huidige locatie doorgeslagen. De opdracht werd: zoek een alternatief in Dordrecht.

Er waren verschillende alternatieven, die tegen elkaar zijn afgewogen. Daarbij hoorden ook drie locaties van de nieuwe eigenaar van ons huidige pand, de al genoemde Dordtse projectontwikkelaar. De kantoorvilla waarnaar

we nu gaan verhuizen was hun eerdere hoofdkantoor. Zij hebben echter een grotere villa ernaast betrokken. Er heeft in de tussentijd een trustkantoor in gezeten, maar het staat nu een tijdje leeg. Het was merkbaar dat men graag wil dat het niet langer leegstaat. Als nieuwe eigenaar (en verhuurder) van onze huidige locatie was men uiteraard exact op de hoogte van wat we nu aan huisvestingskosten uitgeven. Men heeft ons een passend aanbod gedaan, waardoor het aantrekkelijk was, mede gezien de wens van het hele team in Dordrecht, om te kiezen voor dit pand.

De kantoorvilla ligt ongeveer 500 meter van onze huidige locatie vandaan. We huren de eerste en de tweede verdieping (210 vierkante meter, ongeveer even veel als we nu hebben). Omdat voor ons verhuizen tijdens het najaar niet handig is (wegens de levering van Kerkbalansmaterialen), was het: óf verhuizen voor de zomer, óf na januari 2019. De eigenaar wilde graag dat we voor de zomer overkomen. Kortom: het VKB bureau gaat in de maand juni (waarschijnlijk de derde week van juni) verhuizen naar Vrieseweg 82.

Het nieuwe kantoorpand van het VKB bureau Vrieseweg 82 te Dordrecht

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

MEMBER OF UNETO-VNI

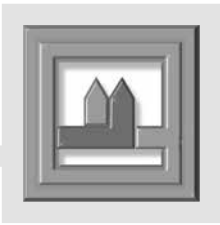
VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

TOINE DAELMANS

**LUIDKLOKKEN
&
TORENUURWERKEN**

Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
info@daelmans.com - www.daelmans.com

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Pieter Cornelis van Iperen,
Aerdenhout, 40 jaar koster

Daan Weenk,
Maarssen, 50 jaar organist

Willem Nelis Vink, Moordrecht-
Gouderak, 50 jaar organist

Jan Pieter van der Meij, Soest,
40 jaar koster-beheerder

Rein Vos van Avezathe,
Vroomshoop, 50 jaar organist

GOUD

toegekend aan:

Jacomien Kramers-Rotman,
Oosterhout, ruim 40 jaar organiste

Albert Swijnenburg,
Ottoland, 38 jaar diverse functies

Arie Brienen, Zevenbergen,
35 jaar financieel admini-
strateur-boekhouder

Willem Kraaij, Andel, ruim 25 jaar
koster

ZILVER

toegekend aan:

Ralf Xander Nagelkerke, Anna
Paulowna, 26 jaar organist

Warner Stoel, Hasselt, 22
jaar diverse functies

Herman Bernard Arends, Mijdrecht,
25 jaar diverse functies

Hans Carel Marcar Hendriks,
Utrecht, 25 jaar secretaris stedelijk
college van kerkrentmeesters

Adriana van de Sande-Sinke, Tholen,
28 jaar coördinator verjaardagsfonds

Corry Willy de Kloe,
Zwijndrecht-Groote Lindt,
ruim 20 jaar koster-beheerder

P.C. van Iperen, Aerdenhout

A. Brienen, Zevenbergen

D Weenk, Maarssen

W. Kraaij, Andel

J.P. van der Meij, Soest

W. Stoel, Hasselt

R. Vos van Avezathe, Vroomshoop

H.B. Arends, Mijdrecht

A. Swijnenburg, Ottoland

H.C.M. Hendriks, Utrecht

BRONS

toegekend aan:

Willemina Johanna van der Kleijn-Jasperse, Tholen, 19 jaar collectebonnen verkoper

Lena Vercammen, Tholen, 15 jaar collectebonnen verkoper

EREPENNING VKB

toegekend aan:

Leendert Marcelis Moerland, Tholen, 28 jaar diverse functies

L.M. Moerland, Tholen

PKN Onderscheidingen

GOUD

toegekend aan:

Margriet de Boer-van Zalinge, Edam, 30 jaar preekvoorzienster

ZILVER

toegekend aan:

Jan Hensen, Aalsmeer, tenminste 24 jaar diverse functies

M. de Boer-van Zalinge, Edam

J. Hensen, Aalsmeer

Uw vastgoed op orde

Het beheer van kerkelijk vastgoed wordt steeds complexer. Specifieke deskundigheid is vereist. Die deskundigheid hebben wij in huis. Wij adviseren en helpen u graag bij de aan-/verkoop en het beheer van agrarisch en stedelijk vastgoed, uitgifte van (erf)pacht en ruilverkaveling, taxaties, onteigeningszaken en herbestemming van kerkelijke gebouwen. **KKG, een hele zorg minder...**

Rentmeesters en makelaars

Uw partner in kerkelijk onroerend goed

T (033) 467 10 10 | E info@kkgkka.nl

www.kkgkka.nl

Lakerveld

ingenieurs- & architectuurbureau

Periodiek Instandhoudingsplan - Restauratieplan - Renovatieplan - Herbestemming - Transformatie

Interieurplan - Bouwhistorisch onderzoek - Cultuurhistorisch onderzoek - Bouwkundige opname

Noordzijde 95¹ | 4225 PL Noordeloos | 0183-582600

info@lakerveld-noordeloos.nl | www.lakerveld-noordeloos.nl

VKB VERZEKERINGEN

De VKB biedt in samenwerking met Mercer Marsh Benefits een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen.

- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- brandverzekering
- fraude- en berovingverzekering
- wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- rechtsbijstandverzekering
- werkgeversaansprakelijkheid
- groepsreis/ongevallenverzekering
- ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- persoonlijke ongevallenverzekering
- vervangingsverzekering predikanten
- verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering

Uw contactpersoon:

Dimfie van Sundert

010 40 60 520

info.vkb@mmc.com

Uw contactpersoon:

Sai Fong Lam

010 40 60 962

info.vkb@mmc.com